БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ! 47-дохи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 298 (13000) | 1969 оной декабриин 21, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

СР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ 1970 ОНДО ҮГЖӨӨХЭ ГҮРЭНЭЙ ТҮСЭБ ТУХАЙ

т Социалис Республикануудай Союзай

ХУУЛИ

циалис Республикануудай Союзай Вер- нигэжэ **тогтообо:**

Союзай Соведэй, Национальностьнуу- й Түсэблэлгын- бюджетнэ ба һалбари комиссинуудай оруулһан заһабаринуу- абалсан, СССР-эй Министрнүүдэй Со- н СССР-эй арадай ажахые 1970 ондо рэнэй түсэбые һайшааха.

СССР-эй арадай ажахые 1970 ондо рэнэй түсэбэй иимэ гол зүйлнүүдые л:

	(1969 онтой сасуулхада, процентээр).
эдэ, нөөсэлгэдэ хэрэглэгдэхэ на доход —	6 проц.
ностиин продукци	6,3 проц.
э тоодо:	
ин зэр зэмсэгүүдые игэ	6,1 проц,
ын эд хэрэгсэлнүүдые игэ	6,8 проц.
централизованно һомололго	7,8 проц.
спортын ашаа шэрэлгын	5,8 проц.
ахыда гаргашалагдаха фонд	5,9 проц.
на ажал ябуулгаһаа	11,2 проц.

1969 онтой сасуулхада, 1970 ондо ыс хангаха:

дэ хүртэхэ бодото олзо доход	5,2 проц.
гүрэнэй ба кооперативна розничэ худалдаа наймаанай эд бараанай эрьесэ	6,3 проц.
хүн зоной ажаһуудал хангалга	17,1 проц.
гүрэнэй капитальна һомололгын ашаар гэр байрын ниитэ талмайе ашаглалгада оруулга	5 проц.
Гүрэнэй бюджет дээрэ байһан һургуулиин наһа гүйсөөгүйшүүлэй эмхи зургаануудта байха үхибүүдэй тоо	4,8 проц.
Һургуулинуудай, һунаагдаһан үдэртэй һурагшадай тоо	12 проц.
дээдэ һургуулинуудта һурагшадые абалга	1,8 проц.
тусхай дунда һургуулинуудта һурагшадые абалга	4,7 проц.
больницадахи оронуудай тоо	3,8 проц.

Статья 4. СССР-эй арадай ажахые 1970 ондо хүгжөөхэ Гүрэнэй түсэб тушаа Союзай Соведэй, Национальностьнуудай Соведэй Түсэблэлгын-бюджетнэ, промышленность, транспорт болон хэлхеэ холбооной, барилгын ба барилгын материалнуудай промышленностиин, хүдөө ажахын, элүүрые хамгаалгын ба культурын, худалдаа наймаанай ба ажаһуудалай талаар хангалгын Саг үргэлжын комиссинуудай дурадхал болон ажаглалтануудые, тэрэшэлэн СССР-эй Верховно Соведэй палатануудай заседанинууд дээрэ депутадуудай хэлэһэн дурадхал болон ажаглалтануудые хаража үзөөд, зохихо шиидхэбэри абахыень СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ даалгаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Кремль. 1969 оной декабриин 18.

-эй 1970 оной ГҮРЭНЭЙ БЮДЖЕТ ТУХАЙ

т Социалис Республикануудай Союзай

ХУУЛИ

циалис Республикануудай Союзай Вер- нигэжэ **тогтообо:**

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй таби- 1970 оной Гүрэнэй бюджедые Союзай циональностьнуудай Соведэй Түсэблэл- э ба һалбари һалбариин комиссинуудай билалтануудтайгаар, тодорхойлбол ор- бүхыдөө 144.928.030 мянган түхэриг, ар 144.656.421 мянган түхэриг хэмжээ- онь гаршаһаа 271.609 мянган түхэри- йхаар баталха.

СССР-эй 1970 оной Гүрэнэй бюджет кооперативна предприятинууд болон ор- һаа орохо олзо доходые—эрьесын налог. фондын түлөө түлбэри, фиксированнэ һоо үлэдэг мүнгэ, олзын оршо, подо- ба социалис ажахыһаа ородог бусад ол- хыдэнь 131.336.822 мянган түхэриг р тогтоохо.

СССР-эй 1970 оной Гүрэнэй бюджет соо ыда һомологдохо гаргашые—хүндэ про- , барилгын индустри, хүнгэн ба эдеэ ышленность, хүдөө ажахы, транспорт, коммунальна ажахы ба арадай ажахын инуудые саашадань хүгжөөлгэдэ — бү- 80.980 мянган түхэриг хэмжээтэйгээр

СССР-эй 1970 оной Гүрэнэй бюджет о-культурна хэмжээ ябуулгануудые һо- э—бүгэдэ ниитын һуралсалай һургуули- умүүд, дээдэ һургуулинууд, научно-шэн- зургаанууд, профессионально-техниче- нууд, библиотекэнүүд, клубууд, театр- , радио-дамжуулга ба гэгээрэлэй болон ын бусад хэмжээ ябуулганууд та; боль- ибүүдэй яслинууд, санаторинууд болон аалха, физическэ культурын бусад эм- дта; пенси болон тэдхэмжэ—бүхыдэнь мянган түхэриг, тэрэ тоодо гүрэнэй со- ахованиин бюджедээр 16.331.062 мян- хэмжээтэйгээр тогтоохо.

СССР-эй 1970 оной Гүрэнэй бюджет соо хамгаалгые һомололго 17.854.000 мян- хэмжээтэйгээр тогтоохо.

СССР-эй 1970 оной Гүрэнэй бюджет соо ай органуудта, гүрэнэй захиргаанай ор- уд ба прокуратурада һомолхо мүнгые мянган түхэриг хэмжээтэйгээр тогтоохо.

1970 оной союзна бюджедые оршын та- 931 мянган түхэриг, гаршын талаар мянган түхэриг хэмжээтэйгээр, оршонь 1.609 мянган түхэриг хэмжээтэйгээр

Союзна республиканууда й 1970 оной джедые оршо ба гаршын талаар мянган түхэриг хэмжээтэйгээр, тэрэ тоо- еспубликануудаар иимэ хэмжээтэйгээр

России Совет Федеративна Социалис Республика	34.203.720
Украинын Совет Социалис Республика	10.958.843
Белоруссин Совет Социалис Республика	2.673.427
Узбегэй Совет Социалис Республика	2.736.337
Казахай Совет Социалис Республика	4.682.416
Грузиин Совет Социалис Республика	1.229.452
Азербайджанай Совет Социалис Республика	1.302.876
Литвагай Совет Социалис Республика	1.186.233
Латвиин Совет Социалис Республика	822.842
Киргизэй Совет Социалис Республика	741.169
Таджигай Совет Социалис Республика	691.538
Армениин Совет Социалис Республика	879.359
Туркмениин Совет Социалис Республика	629.686
Эстониин Совет Социалис Республика	547.544
Молдавиин Совет Социалис Республика	722.658

Статья 9. Ниитэ союзна гүрэнэй налог болон олзо доходһоо союзна республиканудай Гүрэнэй бюджедүүдтэ иимэ хэмжээнэй мүнгэ зөөри 1970 ондо оруулхаар баталха гэбэл:

а) эрьесын налогой оршоһоо: РСФСР-тэ—32,7 процент, Украинын ССР-тэ—27,2 процент, Белоруссиин ССР-тэ—64,3 процент, Узбегэй ССР-тэ—100 процент, Казахай ССР-тэ—100 процент, Грузиин ССР-тэ—75,7 процент, Азербайджанай ССР-тэ—79,5 процент, Литвагай ССР-тэ—75,2 процент, Молдавиин ССР-тэ—37,8 процент, Латвиин ССР-тэ—26 процент, Киргизэй ССР-тэ—78,7 процент, Таджигай ССР-тэ—100 процент, Армениин ССР-тэ—100 процент, Туркмениин ССР-тэ—98,6 процент, Эстониин ССР-тэ—35,8 процент оруулха;

б) Гүрэнэй 3 процентын дотоодын шүүбэритэ урьһаламжые 1970 ондо тараалгаһаа—50 процент;

в) Армениин ССР-эй, Туркмениин ССР-эй Гүрэнэй бюджедүүдтэ хүн зоной подоходно налогһоо—100 процент.

1970 ондо Узбегэй ССР-эй Гүрэнэй бюджедтэ союзна бюджедэй мүнгэн зөөриһөө 225.110 мянган түхэриг, Казахай ССР-эй Гүрэнэй бюджедтэ—485.957 мянган түхэриг, Таджигай ССР-эй Гүрэнэй бюджедтэ—43.768 мянган түхэриг гаргажа үгэхэ. Энэ зөөри СССР-эй арадай ажахые 1970 ондо хүгжөөхэ Гүрэнэй түсэбөөр хараалагдаһан хэмжээ ябуулгануудые һомолхо хэрэгые хангаха юм.

Статья 10. СССР-эй 1970 оной Гүрэнэй бюджет тушаа Союзай Соведэй, Национальностьнуудай Соведэй түсэблэлгын-бюджетнэ, промышленность, транспорт болон хэлхеэ холбооной, барилгын ба барилгын материалнуудай промышленностиин хүдөө ажахын, элүүрые хамгаалгын ба социальна хангалгын, арадай гэгээрэлэй, наука ба соёл культурын, худалдаа наймаанай ба ажаһуудал хангалгын саг үргэлжын комиссинуудай оруулһан дурадхалнууд ба ажаглалтануудые, тэрэшэлэн СССР-эй Верховно Соведэй палатануудай заседанинууд дээрэ депутадуудай хэлэһэн дурадхалнууд болон ажаглалтануудые хаража үзөөд, зохихо шиидхэбэри абахыень СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ даалгаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Кремль. 1969 оной декабриин 18.

ССР-эй 1968 оной Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тушаа тоосоое баталха тухай

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ТОГТООЛ

циалис Республикануудай Союзай Вер- нигэжэ **тогтообо:**

1968 оной Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тушаа тоосоое оршын талаар 130.835.896 мянган түхэриг, гаршын талаар 128.558.474 мянган түхэриг хэмжээтэйгээр, оршонь гаршаһаа 2.277.422 мянган түхэриг үлүү байхаар баталха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Кремль. 1969 оной декабриин 18.

Р-эй Верховно Соведэй Президиумдэ

Верховно Соведэй заседани Кремль 19-дэ болоо. СССР- Соведэй Президиу- эгшын албанай хэрэ- ндиин Республикада , совет парламентска ай Францида, Вене- н Национальностьнуу- Түрүүлэгшын Инди- анай дүнгүүд хаража

Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ Фин- еспубликада албанай йлшалалга президент ай уряалаар октяб- 18 хүрэтэр үргэлжэл- Финляндида ошоод финскэ гүрэнэй түлөө- зон совет түлөөлэг- халуунаар угтаһан Н. В. Подгорнын мэ- хэлэгдэнэ. Хэлсээнүү- вет-финляндска харил- ной хүгжэжэ байһан- тала сэдьхэлээ ханажа байһанаа лаблаад, эдэ харилсаа холбоонуудынь саашадаашье үргэдэхэ, бэхижэхэ байһандань этигэжэ байһанаа элирхэйлбэд.

Албанай хэрэгээр Финляндиин республикада байха үедөө бэелүүлһэн Н. В. Подгорнын ажал ябуулгые Президиум һайшаагаа.

СССР-эй Верховно Соведэй делегациие толгойлогшо Соведэй Союзай Түрүүлэгшэ И. В. Спиридоновой Францi айлшалһан тухай, Колумби ба Венесуэлэ ошоходонь совет парламентаринарай делегациие толгойлһон СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо А. П. Ляшкогой мэдээсэлнүүдтэй Президиумэй гэшүүд танилсаа. Национальностьнуудай Соведэй Түрүүлэгшэ Ю. И. Палецкис Инди айлшалан ошоһон тухайгаа мэдээсээ.

Президиум делегацинуудай ажал ябуулгые һайшааба. Нью-Делидэ болоһон парламентнууд хоорондын холбооной 57-дохи конференциин заседанинуудта СССР-эй парламентска бүлэгэй делегациин хабаадаһан тухай Ю. И. Палецкисэй мэдээсэлые СССР-эй Верховно Соведэй Президиум шагнаад, анхаралдаа абаа.

«СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй 50 жэл» гэжэ ойн баярай медаляар граждан дайнай, Эсэгэ ороноо хамгаалгын 1941—1945 онуудай агууехэ дайнай партизануудые шагнаха тухай тогтоол СССР-эй Верховно Соведэй Президиум энэ заседани дээрээ баталан абаа, ойн баярай үдэрнүүдтэй дашарамдуулан үйлэдбэри ба һуралсалайнгаа ажал ябуулгада амжалта туйлаһанайнь түлөө хэдэ хэдэн предприяти, дээдэ һургуули, зохёон байгуулхы ажалай хүдэлмэрилэгшэдые шагнаха тухай асуудалнуудые хаража үзөө.

Гэм зэмыень хүнгэдхэхэ тушаа асуудалаар ябуулга хэхэ, СССР-эй эрхэтэн болохо тушаа асуудалнууд мүн лэ хаража үзэгдөө.

(ТАСС).

СССР-эй долоодохи зарлалай Верховно Соведэй долоодохи сесси

ЭЛҮҮРЫЕ ХАМГААЛХА ТУШАА ССР СОЮЗАЙ БОЛОН СОЮЗНА РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ ХУУЛИ ГАРГАЛГЫН ҮНДЭҺЭ ҺУУРИИН ПРОЕКТ

Элүүрые хамгаалгаар ба социальна хангалгаар Союзай Соведэй комиссиин түрүүлэгшэ депутат Н. Н. БЛОХИНОЙ СССР-эй Верховно Соведэй долоодохи сесси дээрэ хэһэн элидхэл

Элүүрые хамгаалгаар ба социальна хангалгаар тогтоогдоһон комисси Союзай Соведэй болон Национальностьнуудай Соведэй хуули гаргаха дурадхал оруулдаг комисситай хамта элүүрые хамгаалха тушаа ССР Союзай болон союзна республиканудай хуули гаргалгын үндэһэ һууриин проект тухай СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ элидхэхые намда даалгаһан байна гээд элидхэлшэ мэдүүлбэ.

Элүүрые хамгаалха тушаа хуули гаргалгын үндэһэ һууриин проект манай ороной гүрэнэй дээдэ хуулиин органдо гайхамшагта сагта, Коммунис партиин, Советскэ Союзай арадуудай, бүхы түрүү хүн түрэлтэнэй В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе тэмдэглэхээр бэлдэжэ байһан үдэрнүүдтэ зүбшэн хэлсэгдэнэ.

Коммунис партиин агууехэ багша—В. И. Ленин Совет засагай түрүүшын үдэрнүүдһээ арадай элүүрые хамгаалтые хүгжөөлгэдэ айхабтар ехэ анхарал табидаг байгаа гээд элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Ажалшан зонойнгоо элүүр энхые хамгаалха уялга совет гүрэн дэлхэй дээрэ эгээн түрүүшынхеэ абаһан байха юм. Элүүрые хамгаалха арадай комиссариадые бии болгохо тухай ленинскэ декрет хадаа манай ороной бүхы арад зондо түлөөһэгүй, һайн шанартай медицинскэ туһаламжа хүргэхөөр элүүрые хамгаалгын гүрэнэй эгээн түрүү системэ мүндэлөө бэлэй.

Арадай энхэ элүүр байдалые хамгаалха социалис гол ёһонууд манай партиин программна документнүүд соо, КПСС-эй XXIII съездын шиидхэбэринүүд соо элитээр харуулагдаа.

Совет арадай элүүр энхэ байдалай түлөө парти болон правительствын саг үргэлжэ һаналаа табижа байһанай үшөө нэгэ шэнэ гэршэнь хадаа нёдондо жэлдэ «СССР-эй арад зондо медицинскэ туһаламжа хүргэлгэ, СССР-эй элүүрые хамгаалгые һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» гэһэн СССР-эй Верховно Соведэй тогтоол, мүн «Элүүрые хамгаалгые саашадань һайжаруулха ба орон дотороо медицинскэ эрдэмые хүгжөөхэ хэмжээнүүд тухай» гэһэн КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол болоно. Эдэ документнүүд дотор Совет ороной элүүрые хамгаалгые саашадань хүгжөөхэ гол хэмжээ ябуулганууд хараалагдаһан байна.

СССР дотор арад зоной материальна болон культурна хэмжээе саг үргэлжэ дээшэлүүлжэ, ажалай болон ажаһуудалай байдалые һайжаруулжа, элүүрые хамгаалгын болон санитарно-гигиеническэ хэмжээнүүдые үргэнөөр ябуулһанай ашаар арад зоной бэеын элүүрые хамгаалха хэрэгтэ ехэхэн амжалтанууд туйлагдаа гээд Н. Н. Блохин үргэлжэлүүлбэ. Совет засагай жэлнүүдтэ совет хүнүүдэй наһанайнь хэмжээн хоёрһоо үлүү дахин ута болоо гэжэ хэлэхэдэ ойлгосотой. Юрэнхы болон халдабарита үбшэнөөр арад зоной үбшэлэлгэ, мүн хүдэлхэ аргая һалатараа үбшэлхэ ябадал бага боложо байна.

Элүүрые хамгаалха хэрэгтэ Совет гүрэн жэлһээ жэл бүри ехэ мүнгэ зөөри һомолно. Хэрбээ байгша ондо элүүрые хамгаалгада 8,5 миллиард түхэриг гаргашалагдаһан байбал, тэрэнь 1970 ондо 9 миллиард түхэригһөө дээшэлхэ гэхэ гү, али 7,3 процентээр ехэ болохо байна. Гүрэнэй социальна страхованида бюджедэй ёһоор 1970 ондо 16 миллиард гаран түхэриг хараалагданхай.

Совет гүрэнэй элүүрые хамгаалгын эмхи зургаанууд материально-техническэ янала хүгжэнги баазатай байха юм. Орон дотор хоёр хахад миллион оротой хорин зургаа мянга гаран больница, арад зондо амбулаторно-поликлиническэ туһаламжа хүргэдэг 39 мянган эмхи зургаанууд, медицинскэ яаралтай туһаламжа хүргэдэг 3 мянгаад станци тоологдоно. Арад зоной больницын оронуудаар хангагдасые хаража үзэхэдэ, 1969 оной эсэстэ 10 мянган хүндэ 106,7 хүртэнэ, 1970 ондо энэнь 109,7-хүрэхэ. Энэнь хүгжэнги капиталис олон гүрэнүүдэйхиһээ нилээд үлүү байха.

Һүүлэй жэлнүүдтэ медицинскэ промышленностиин продукци гаргалта нилээд ехэ болоо. Эмнэлгын-профилактическа шэнэ эмхи зургаанууд ашаглалгада ороно, эрдэм шэнжэлэлгын институдууд болон лабораторинуудай тоо ургана. Гансахан 1970 ондо элүүрые хамгаалгые хүгжөөлгэдэ централизованно капитальна һомололгодо 400 миллион гаран түхэриг ошохо. Манай орон дотор арад зоной бэеын элүүрые 618 мянган врачнууд, 2 миллион шахуу медицинскэ дунда шатын хүдэлмэрилэгшэд арад зоной элүүрые хамгаална.

Элүүрые хамгаалха талаар хуулинууд арад зоной бэеын элүүрые хамгаалгые саашадань һайжаруулха талаар Коммунис партиин абаһан шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхэ байна гээд элидхэлшэ хэлэбэ.

Энэ талаар мүнөө баримталагдажа байгаа хуулинууд үшөөл гуримшуулагдаагүй байһаар гэжэ комиссиин түрүүлэгшэ тэмдэглэбэ. Нэгэл асуудалаар олон ондоо сагта абтаһан олон тоото хуулинууд хоорондоо һайнаар холболдоогүй хадаа тэрэниие бодото дээрэнь бэелүүлхэдэ бэрхэшээлтэй байдаг.

СССР-эй долоодохи зарлалай Верховно Соведэй IV сессиин зааһанай ёһоор мүнөө баримталагдажа байгаа элүүрые хамгаалгын хуулинуудые нарижуулан һайжаруулха тухай эрилтые анхаралдаа абажа, СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй болон Национальностьнуудай Соведэй элүүрые хамгаалгын, социальна хангалгын комисси ВЦСПС-эй, СССР-эй Элүүрые хамгаалгын министерствэтэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи юридическэ комисситай хамтаржа, элүүрые хамгаалгаар ССР Союзай болон союзна республикануудай хуули гаргаха үндэһэ һууриин проект зохёоһон байна.

Энэ проектын үндэһэ зохёохын тула яажа хүдэлһэн, тэрэнэй хэблэлдэ толилогдоходо үргэн ниитэ зоной анхарал ехээр татаһан тухай Н. Н. Блохин депутадуудта хөөрэжэ үгөө.

Элүүрые хамгаалха тушаа ССР Союзай болон союзна республикануудай хуули гаргаха үндэһэ һууриин проект СССР-эй Верховно Соведэй зүбшэн харалгада табигдахадаа, энэ талаар манай партиин шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын тула Совет ороной элүүрые хамгаалгые эмхидхэхэ гол шухала асуудалнуудые тодорхойлхо гэһэн удхатай.

Проектын гол гол дүримүүд тухай Н. Н. Блохин тогтон хэлээ.

Нэгэдэхи бүлэгтэнь СССР-эй элүүрые хамгаалгые эмхидхэхэ гол ёһо гуримууд ба зорилгонууд, мүн тэрэниие коммунис байгуулалтын мүнөөнэй үе сагта хуулиин ёһоор зохилдуулан тааруулха гуримууд тодорхойлогдонхой. Эндэ гражданин бүхэндэ бэеынгээ элүүрые хамгаалха эрхэнь—мэргэжэлтэй һайн медицинскэ туһаламжа түлбэригүйгөөр абаха эрхэнь баталагдана. Арад зоной бэеын элүүрые хамгаалха гэшэ гүрэнэй бүхы органуудай ба ниитын эмхи зургаануудай уялга мүн гэжэ тогтоогдоно. Тиихэ зуураа гражданин бүхэн өөрынгөө бэеын элүүр байлгада, мүн тойроод байһан хүнүүдэй бэеын элүүр байлгада гамтайгаар хандаха уялгатай.

Элүүрые хамгаалгые хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ ССР Союзай болон союзна республикануудай эрхэ тодорхойлһон гол гуримууд проект дотор оронхой. СССР-эй конституциин ёһоор элүүрые хамгаалха талаар олониитын харилсаае хуулиин ёһоор зохилдуулан тааруулха гэшэ ССР Союзай болон союзна республикануудай хамтаараа бэелүүлхэ хэрэг болоно. Энэнь СССР-эй бүхы арадуудай хамтын эрилтые, мүн союзна республика бүхэнэй арадуудай онсо эрилтэнүүдые хараадаа абаха арга олгоно бшуу. Тиимэһээ проектын 7-дохи статья дотор союзна республикануудай гүрэнэй дээдэ органууд болон хүтэлбэрилтын органууд республика дотороо элүүрые хамгаалгые хүгжөөхэ болон элүүржүүлгын хэмжээнүүдые үнгэргэхэ түсэб тогтоохо, элүүрые хамгаалгын органууд болон эмхи зургаануудые хүтэлбэрилхэ, хуулинуудые баталан абаха, мүн тэрэнэй мэдэлэй бусад асуудалнуудые шиидхэхэ гэжэ тэмдэглэгдэнхэй.

Арад зоной бэеын элүүрые хамгаалха хэрэгэй түлөө, тэрэниие саашадань хүгжөөхэ талаар, элүүржүүлгын хэмжээнүүдые эмхидхэхэ, арад зондо медицинскэ туһаламжын хэр шанартайгаар хүргэгдэжэ байһанай, медицинскэ эрдэмэй хэр зэргэ хүгжөөгдэһэнэй түлөө ССР Союзай, союзна болон автономито республикануудай элүүрые хамгаалгын министерствэнүүд болон тэдэнэй органууд харюусалгатай гээд проект дотор тэмдэглэгдэнэ.

Арад зоной бэеын элүүрые хамгаалха хэрэгтэ ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүд ехэхэн үүргэ дүүргэхэ байна. Юуб гэхэдэ, тэдэнэй мэдэлдэ эмнэлтэ-элүүржүүлгын олонхи эмхи зургаанууд ороно ха юм. Тиимэһээ элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудые хүтэлбэрилхэ эрхэ нютагай Соведүүдтэ хуулиин ёһоор үгтэхэ зуураа, проект хадаа Соведүүдтэ шэнэ харюусалгатай зорилго даалгана.

Элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудые хүтэлбэрилгэдэ олониитын эмхинүүдые үргэнөөр хабаадуулха тухай манай партиин программын эрилтэнүүд энэ проект дотор бэелүүлэгдэнхэй. Проектын хэдэ хэдэн статья дотор арад зоной бэеын элүүрые хамгаалха гол асуудалнуудые шиидхэхэ, элүүрые хамгаалгын хуулинуудай хэр баримталагдаһые хинаха, мүн санаторно-курортно эмхи зургаануудай ажал ябуулгые хүтэлбэрилхэ болон ажалшадай амаралтые эмхидхэхэ уялга профессиональна союзуудта хуулиин ёһоор даалгагданхай.

Арад зоной бэеын элүүрые хамгаалха хэрэгтэ колхозуудай болон кооперативна бусад организацинуудай үүргые саашадань дээшэлүүлхэ тухай проект дотор хараалагданхай.

Медицинскэ кадрнуудые һурган бэлдэхэ ба мэргэжэлыень дээшэлүүлхэ тухай, медицинскэ болон эм хэлэг хүдэлмэрилэгшэдэй профессиональна эрхэ, уялганууд ба харюусалганууд тухай, медицинскэ болон эм хэлгые эмхидхэхэ гурим тухай проект дотор ехэ һуури эзэлнэ. Эмнэлгын нюусые сахиха талаар врачнуудай болон медицинскэ бусад хүдэлмэрилэгшэдэй онсо профессиональна уялга тухай тэндэ хэлэгдэнхэй. Врачнууд болон медицинскэ бусад хүдэлмэрилэгшэдэй профессиональна эрхэ, нэрэ хүндэ хуулиин ёһоор хамгаалагдана гээд проект тэмдэглэнэ.

Совет врачнууд оролдосото ажалаараа арад зоной дунда хүндэтэй болонхой. Врачай тангариг бии болгохотой (хуулиин проектын 13-дахи статья) хамта врачай мэргэжэлтэдэй хүндэ хайра улам ехэ болохо юм.

СССР-эй арад зоной санитарно-эпидемическэ талаар элүүр энхэ байха асуудалнуудта проект ехэ анхарал хандуулна гээд элидхэлшэ үргэлжэлүүлбэ. Гурбадахи бүлэг дотор ариг сэбэрые сахиха органуудай эрхэнь тодорхойлогдожо, байгаалиие хамгаалха, арад зоной ажалай болон ажаһуудалай эрхэ байдалые зохид һайн болгохо тушаа гүрэнэй органуудай, кооперативна болон ниитын эмхи зургаануудай уялганууд элишэлэгдэнхэй. Арад зоной бэеын элүүрые хамгаалха зорилгоор проект табиха, барилга хэхэ болон үйлэдбэрилгын гол эрилтэнүүдые тодорхойлһон гуримууд проект соо бии.

Арад зоной бэеын элүүрые саашадань һайжаруулха хэрэгтэ халдабарита үбшэнөөр үбшэлэлгэтэй тэмсэхэ гээшэ ехэ удха шанартай гээд Н. Н. Блохин тэмдэглэбэ. Халдабарита үбшэниие сараха, тэрээнтэй тэмсэхэ хүдэлмэри манай орон дотор амжалтатайгаар шиидхэгдэнэ гээд тэрэ тэмдэглээ. Арад зоной бэеын элүүрые хамгаалгые саашадань һайжаруулха зорилгоор халдабарита үбшэниие сараха, тэрэниие үгы хэхэ, мүн энэ талаар шухала хэмжээнүүдые бэелүүлхэ талаар ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй гүйсэдкомуудай, предприяти, эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй уялгануудынь энэ проект тодорхойлжо үгэнэ.

Совет орон дотор элүүрые хамгаалгын гол шухала ёһо гуримууд проект дотор тодорхойлогдожо, эрхэтэн бүхэндэ түлөөһэгүй мэргэжэл һайнтай медицинскэ туһаламжа хүргэдэг гүрэнэй элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудай үүргэ харуулагдана. Советскэ медицинын хүнэй үбшэлгые сараха гол зорилготой байһаниинь тэмдэглэгдэнэ. Тэрэшэлэн тусхай мэргэжэһэн тухэлэй медицинскэ туһаламжа хүргэлгые хүгжөөхэ тушаа. мүн үбшэ таниха, хирургическа арга хэрэглэхэ орёо аргануудые хэрэглэхэ, арад зондо эм үгэжэ туһалха, эм үйлэдбэрилхэ ба хүнүүдтэ үгэлгые хинан шалгаха хэрэгые гуримшуулха гээшэ ехэ удха шанартай. Эмнэлгын эмхи зургаануудта хэрэгтэй гэр байра, транспорт, хэлхеэ холбооной зүйлнүүдые үгэхэ, медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдэй өөһэдынгөө профессиональна уялгые дүүргэлгэдэ туһа хүргэхэ гээшэ ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй гүйсэдкомуудай, предприяти, учреждени болон эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй уялга мүн.

Элүүрые хамгаалха талаар ССР Союзай болон союзна республикануудай хуули гаргалгын үндэһэ һуурин проект дотор эхын ба үхибүүнэй бэеын элүүрые хамгаалха шухала гурим оруулагданхай гээд комиссиин түрүүлэгшэ саашань хэлэнэ. Манай орон дотор эхэ хүн бүгэдэ арадай анхарал хүндэдэ хүртэдэг, гүрэнэй зүгһөө тэдэнэр хамгаалагдадаг, урмашуулагдадаг байһаниие харуулһан хэдэн олон тоо, баримтануудые тэрэ хэлэжэ үгөө.

Эхын уялга дүүргэжэ байгаад, үйлэдбэриин болон олониитын хэрэгтэ амжалтатайгаар хабаадаха арга эхэнэрнүүдтэ олгоһон материальна болон эрхэтэ гуримууд проект дотор тоологдонхой гээд элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Санаторно-курортно хэрэгэй, амаралта болон физическэ культурын арад зоной бэеын элүүрые туйлалгада шухала үүргэтэй хадань, тэрэниие эмхидхэхэ хэрэгтэ проект дотор шухала анхарал хандуулагдана. Мүнөө үедэ орон доторнай табан мянга шахуу санатори, амаралтын гэрнүүд болон пансионадууд бии. Эндэ нэгэн доро 803 мянган хүн, жэлдээ 9 миллион гаран хүн аргалуулна, амарна.

Ехэ оронойнгоо курортнуудай баялигуудые зүбөөр, ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ, орон дотороо санаторно-курортно хэрэгые эмхидхэлгээр ВЦСПС-эй болон СССР-эй Элүүрые хамгаалгын министерствын үүргые проект тодорхойлжо үгэнэ.

Энэ хуулиин проект тушаа түбэй, республиканска болон нютагай газетэнүүдтэ, ажалшадай коллективүүдтэ үргэнөөр зүбшэн хэлсэгдэһэн тухай Н. Н. Блохин хөөрэбэ. Тиихэдээ гансахан СССР-эй Верховно Соведтэ гурба мянга гаран дурадхал ороо гэжэ тэрэ мэдээсэбэ.

Энэ хуулиие зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадажа, тэрэниие бэлдэлгэдэ ехэ, үнэтэ туһаламжа хүргэһэн бүхы эмхи зургаануудта, хүнүүдтэ таанадай үмэнэһөө, хүндэтэ депутадууд, зүрхэнэй баясхалан энэ үндэр дээдэ трибунаһаа хүргэхыемни зүбшөөгыт гээд элидхэлшэ хэлэбэ. Проектые зүбшэн хэлсэлгэтэй хабаатай бүхы бэшэгүүд болон материалнууд буридхэгдэжэ, нарин һайнаар шэнжэлэн үзэгдөө.

Энэ хуулиин проектые зүбшэн хэлсэхэ үедэ арад зоной медицинскэ туһаламжые эмхидхэхэ хэрэгые һайжаруулгада хабаатай дурадхалнууд хэлэгдэһэн байна. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай инвалидуудта медицинскэ болон эм хэрэгсэлэй туһаламжала хүнгэлэлтэ хэхэ гэжэ проект дотор нэмэжэ оруулагдаһан байна. Энэ гурим проектын 32-дохи, 52-дохи статьянууд шэнээр тодорхойлогдоно.

Ажалшадай бэеын элүүрые хамгаалгада материальна талаар хангалгын шухала үүргэтэй байһыень хараада абажа, комисси энэ проектын 32-дохи статьяе хубилгаха, үбшэнэй гэмээр эрхэтэнэй саг зуура ажал хэхэ аргагүй болоод байхадань, тэдэнэрые хүдэлмэриһөө һуллаха, социальна страхованиин гуримаар туһаламжа хүргэхэ шухала гэжэ тоолоһон байна. Энэ хуулиин гурим гансахан хүдэлмэришэд болон алба хаагшалта бэшэ, мүн Колхозой Жэшээтэ шэнэ Уставай ёһоор колхознитуудта хабаадаха байна.

Элүүрые хамгаалгын хуули гаргалгын үндэһэ һуурие 1970 оной июлиин 1-һээ баримталжа захалха гэжэ дурадхагдана гээд элидхэлшэ үгынгөө түгэсхэлдэ хэлэбэ. Юуб гэхэдэ, энэ шэнэ хуулиие бэелүүлгэтэй хабаатай эмхидхэлэй болон ойлгуулламжын ехэ хүдэлмэри хэглэхэ юм.

Элүүрые хамгаалга тушаа хуули гаргаха үндэһэ һуурин проектые бэлдэхэ, зүбшэн хэлсэхэ гээшэ манай обществын арад зоной талые ехээр харадаг, гүрэнэй шухала асуудалые шиидхэлгэдэ ажалшан зоной хабаададаг байһые гэршэлнэ.

Элүүрые хамгаалга тушаа ССР Союзай болон союзна республикануудай хуули гаргалгын үндэһэ һуурие СССР-эй Верховно Соведэй баталан абалга хадаа олониитын эгээн шухала баялиг—совет арадай бэеын элүүр энхэ байлга тухай Коммунис партиин болон Совет гүрэнэй саг үргэлжэ анхаржа байдагай шэнэ гэршэ болоо.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭИ ДОЛООДОХИ СЕССИ

НАЦИОНАЛЬНОСТЬНУУДАЙ СОВЕДТЭ

Национальностьнуудай Советэй Түрүүлэгшын орлогшо, депутат **М. С. Соболевой** хүтэлбэри доро Национальностьнуудай Советэй заседани СССР-эй Верховно Советэй заседанинуудай зал соо декабриин 18-да үдэрэй 3 часта эхилээ.

Нүхэд **А. Н. Косыгин, А. Я. Пельше, А. Н. Шелепин, П. М. Машеров, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидов, Д. Ф. Устинов, Б. Н. Пономарев** гэгшэдэ депутадууд болон айлшад халуунаар угтаа.

Национальностьнуудай Советэй депутадууд арадай ажахые хүгжөөхэ 1970 оной Гүрэнэй түсэб тухай, СССР-эй 1970 оной Гүрэнэй бюджет тухай элидхэлнүүд тушаа үгэ хэлэлгэеэ үргэлжэлүүлээ.

Эгээн түрүүшээр үгэ хэлэгшэ Мордовско АССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ **И. П. Астайкин** В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо бэлэдхэлтэй дашарамдан, эхилһэн политическэ ба ажалай ехэ дабжалта тухай хэлэбэ. Колхозуудай бүхэсоюзна гурбадахи съездын шиидхэбэринүүдтэ харюу болгон Мордовиин ажалшад богони болзор соо хүдөө ажахын үйлэдбэриин хэмжээе эрид дээшэлүүлхэ, тэрэнэй хүгжэлтын эршэ темпые нэгэ жэлдэ ехэ болгохо зорилго урдаа табижа гэжэ мэдээсэбэ: Республикын 65 колхоз болон совхоз тусхай мэргэжэлтэй томо фермэнүүдые барихаар, тиин жэлэй турша соо 20 мянган тонно шахуу мяха, 160 миллион монсогор үндэгэ үйлэдбэрилэн гаргахаар хараалаа. Мүнөө 17 фермэ баригдажа байна, тэрэнэй 6-ниинь 1970 оной январиин 1 болотор ашаглалтада оруулагдаха юм.

СССР-эй Гүрэнэй түсэб ба 1970 оной бюджет дэмжэхэ зуураа, республикын ниислэл хото Саранска культурно-ажаһуудалай барилгада, харгы барилгада дайралдадаг бэрхэшээлнүүдые харадаа абахыень гүйбэ.

Киргизэй профсоюзуудай республиканска Советэй түрүүлэгшэ, депутат **Б. Салиева** хүдөөгэй барилгын зорилгонууд дээрэ тогтожо хэлэбэ. 1967 онһоо эхилжэ байгуулагдаһан Главкиргизколхозстрой мүнөө барилгын томо организаци болотороо ургаа. Гэр байрануудые бариха, һургуулинууд, клубууд, ухибүүдэй эмхи зургаанууд болон культурно-ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангадаг байшангуудые капитальна заһабарилга хэхэ талаар ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри хэхээр даалгагданхай. Гэбэшье, энэ организацида барилгын техникэ дуталдана. Главкиргизколхозстройдо барилгын хэрэгтэй техникые түргэнөөр гаргажа үгэхэ тухай асуудал хаража үзэхыень гүйжа, СССР-эй Госпланда Б. Салиева хандаба.

Кабардино-Балкарска АССР-эй Урванска районой. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ, депутат **К. К. Тарчоковой** һанамжаар, хүдөө ажахын үйлэдбэридэ оньһожоруулга, газар һайжаруулга, хими хэрэглэлгые саашадань хүгжөөһэнэй ашаар республикын колхознигууд амжалта түйлаа. Кабардино-Балкарида 5 гектар бүхэнэй нэгэ гектарынь уһалагдана. Энээнэй ашаар ороохото таряанай үндэр баян ургаса хурьяаха, тэжээлэй бата бэхи үндэһэ һуури байгуулха арга олдоно. Олон һалбаритай аад, ажахы дотороо тусхай мэргэжэлтэй һалбари байгуулга томо ажахы бүхэнэй хүгжэхэ эгээн зүб зам гээд үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ. Колхознигуудай бүхэсоюзна гурбадахи съездын хойто тээ бэелүүлэгдэхээр хараалагдаһан хэмжээ ябуулганууд

ойрын 5—6 жэлдэ ажалай бүтээсэ 2—2,5 дахин ехэ болгохо арга олгохо байна.

К. К. Тарчоков колхоздо хамһабариин олзобори хүгжөөхэ асуудалда ехэ анхарал хандуулба. Депутат үгынгөө түгэсхэлдэ СССР-эй арадай ажахые 1970 ондо хүгжөөхэ Гүрэнэй түсэб һайшаагаад, энэ түсэб бэелүүлгэ нилээд ехэ амжалта түйлахада нүлөөлхэ гэжэ тэмдэглэбэ.

Түсэбтэ табан жэлэй хугасаа соо индустриин эхэ һалбаринуудаа хүгжөөлгэдэ шэнэ ехэ алхам хэгдээ гээд СССР-эй Хүнгэн промышленностиин министр **Н. Н. Тарасов** эли тодоор харуулжа үгэбэ. Үргэн хэрэглэмжын хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилгые саашадань дээшэлүүлхээр түсэб соо хараалагдана. Мүнөө жэлтэй сасуулбал, ерээхэ жэлдэ совет хүнүүд 2 миллиард түхэригтэй бүд, хубсаһа хунар, гутал үлүү ехээр худалдажа абаха болоно.

Түсэблэлгын ба экономическа урмашуулгын шэнэ гурим нэбтэрүүлхэ тухай хэлэхэ зуураа, союзна республиканска Хүнгэн промышленностиин министерствын һалбаринуудай 8 гол управлени, бүхэсоюзна гурбан байгуулга энэ гурим дээрэ оруулагдаа гээд министр мэдээсэбэ. Энэнь үйлэдбэриин хүгжэлтэй холбоотой асуудалнуудые һайнаар шиидхэхэ арга олгоо.

Материальна ба культурна хамжэлэй хэлбэринуудгүйгөөр дэлхэйн һэнэй хүн зонине медицинскэ хангалгын һайжарһанай ашаар Совет засагай жэлнүүдтэ Удмуртиин халдабарита үбшэн тахал бүрин усадхагдаа гэжэ Воткинско машина бүтээлгын заводой (Удмуртиин АССР) слесарь, депутат **Г. Г. Близоруков** мэдээсэбэ. Гэхэтэй хамта область доторой элүүрые хамгаалгын хэрэгтэ горитой дутуу дундануд бии. Жэлээдэ, индустриална шэнэ районуудта больницануудые барилга ундааржа байна.

Республикын партийна болон совет органууд элүүрые хамгаалгын хэрэг саашадань һайжаруулха комплексно түсэб батлан абаа. Тэрэ түсэбэй ёһоор, медицинын эмхи зургаанууд олоор баригдаха, промышленна предприятинууд дээрэ эмнэлгын ба һэргылэмжэлгын тухай томо түбүүд баригдахаар хараалагдана.

Түсэблэлгын-бюджетнэ ба һалбаринуудай комиссинуудай оруулһан заһабаринуудтайгаар сесси дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ байһан СССР-эй арадай ажахын түсэб ба 1970 оной бюджет баталан абахые Г. Г. Близоруков дурадхаба.

Экономико жэлһээ жэлдэ ургана, соёл культура хүгжэнэ, Полесскэ хизаарай ажалшадай ажана байдал һайжарна гээд Украинын КП-гэй Черниговскэ обкомой нэгэдэхи секретарь, депутат **Н. М. Борисенко** хэлэбэ. Черниговскэ область мүнөө химиин, нефтиин, машина бүтээлгын, хүнгэн, модо болбосоруулгын, эдеэ хоолой промышленностиин болон бусад һалбаринуудай хизаар болонхой. Тэрэнэй продукци дэлхэйн 41 орондо эльгээгдэнэ. Жэл бүри область хүдөө ажахын продукци ехээр гүрэндэ худалдана. Эдэ бүгэдэ ленинскэ национальна политикын бодото дээрээ бэелүүлэгдэжэ байһанай, хүдэлмэришэд, колхознигууд, интеллигенциин эрэлхэг зоримгой ажалай үрэ дүн гээшэ. Түсэбтэ табан жэлэй туршада облактиин промышленна продукциин хэмжээн 60 гаран процентээр ургаа, жэл бүриин ургалтын эршэ темпэнь 13 процентнь болоно. Экономическа шэнэ гурим удаа дараалан бэелүүлэгдэжэ байнхай. Ороохо, хартаабха, сахарай свёкло, овощ, мяхан һүн, үндэгэнэ болон хүдөө ажахын бусад продукци гүрэндэ худалдаха талаар дүрбэн жэлэйнгээ түсэб манай область дүүргэнхэй гэжэ депутат үргэлжэлүүлбэ. Зүгөөр хүдөө ажахыда үшөө ехэ нөөсэнүүд бии байһаар. Н. М. Борисенко газар һайжаруулха, химиин хэрэгсэлнүүдые хэрэглэхэ, нуга сабшалан уһалха станцинуудые олоор

бариха асуудалнууд дээрэ тогтоо. Тухайлхада, колхозууд болон совхозуудта хүдөө ажахын ургаса таряа хатаагдаһан газар дээрэ үргүүлхэ, сабшалан болон бэлшээринүүдтэ утэгжүүлгэ гаргаха тусхай техникэ бии болгохо тушаа оролдохо саг ерээ хэ гээд депутат хэлээ.

Калмыцка АССР-тэ барайгар таригые хүгжөөхэ асуудал тушаа Сарпинска районой «Степной» совхозой директор депутат **И. И. Литвинов** тогтожо хэлэбэ. Республикын хурьһэ—уларилай хүшэр хүндэ эрхэ байдал хүдөө ажахын үйлэдбэриие амжалтатайгаар хүгжөөхэдэ һаал хүргэжэ шадахагүй гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ. Барайгар эндэ үргүүлхэ ушар экономическа талаараа олзотой гэжэ түрүүшын тусхай ажахынуудай дүй дүршэл харуулба. Энэ ургасые тариһан гектар бүхэниинь 618 түхэриг сэбэр олзо үгэнэ. Тиимэһээ урдань эбэртэ бодо мал үсхэбэрилдэг байһан хальмагта шэнэ ургамал амжалтатайгаар тариха арга боломжо нээгдэбэ. Барайгар таригые хүгжөөлгэ газар һайжаруулха хэдэ хэдэн хэмжээ ябуулгануудтай. Нэн түрүүн газар уһалха хэрэгтэй нягтаар холбоотой. 1,2 миллион тонно барайгарай түүхэй эд суглуулхын тула 550 мянган гектар элдүүрилхэ хэрэгтэй гэжэ мэргэжэлтэд тоолоо гээд депутат мэдээсэбэ. Эды шэнээн хэмжээнэй газарые элдүүрилхын тула бүхы хүсэеэ элсүүлхэ хэрэгтэй гэжэ үгэ хэлэгшэ зааба. Депутадууд—Азербайджанай КП-гэй обкомой Нахичиванска обкомой нэгэдэхи секретарь **Г. А. Ибрагимов**, Хойто-Осетиин АССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ **О. А. Басиев**, Таджикска ССР-эй Наукануудай академиин президент **М. С. Асимов**, Эстонско ССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын орлогшо, республикын Госпланай түрүүлэгшэ **Х. Х. Аллик** гэгшэд элидхэл тушаа мүн лэ үгэ хэлээ.

Национальностьнуудай Совет «СССР-эй арадай ажахые 1970 ондо хүгжөөхэ Гүрэнэй түсэб тухай», «СССР-эй 1970 оной Гүрэнэй бюджед тухай, СССР-эй 1968 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай» элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэлгээ энээгээр дүүргэв.

Сессиин зүбшэхэ зүйлэй нэгэдэхи асуудалаар—«СССР-эй арадай ажахые 1970 ондо хүгжөөхэ Гүрэнэй түсэб тухай» СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын орлогшо, СССР-эй Госпланай түрүүлэгшэ, депутат **Н. К. Байбаков** түгэсхэлэй үгэ хэлэбэ. Саг үргэлжын комиссинууд, мүн депутадууд шухала дурадхалнуудые оруулаа гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. СССР-эй Министрнүүдэй Совет эдэ дурадхалнуудыень хаража үзөөд, арадай ажахые хүгжөөхэ 1970 оной түсэбэй дүнгүүдтэ тус тус хубилалтануудые оруулхаар шиидээ гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдээсэбэ. Арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгые дээшэлүүлгэ хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин предприятинуудай шухала зорилго байхаһаа гадна, мүн хүндэ индустриин предприятинуудай зорилго болоно. Һүүлэй жэлнүүдтэ хүндэ промышленностиин предприятинууд арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа гаргахын тула ехэ юумэ хээ. Гэбэшье түйлагдаһан хэмжээниинь үшөөшье бага гээд СССР-эй Госпланай түрүүлэгшэ тэмдэглэбэ. Шэнэ табан жэлэй түсэбэй проект зохёон табихадаа арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилэн гаргалгада хүндэ промышленностиин үүргые саашадань дээшэлүүлхээр хараалагдаха байха гээд тэрэ хэлээ.

Зарим районуудта түлишөөр хангалгын хэрэгэй дутагдалтай байһан тушаа депутадуудай хэһэн шүүмжэлхы ажаглалтануудые зүбтэй гэжэ Н. К. Байбаков мэдэрһэн байна. Энэ ушар байгаалиин уларилай эрхэ байдалһаа тохёолдоо гэжэ тэрэ мэдээсэнэ. Правительствын шиидхэбэриин ёһоор хүн зондо худалдахын тулада, мүн коммунально-ажаһуудалай хэрэгсэл хангахын тулада 4,3 миллион тонно шулуу нүүрһэ нэмэжэ таһалагдаа.

Барилгын индустриие хүгжөөхэ асуудалда хабаатай дурадхалнуудые СССР-эй Госплан министерствэнүүдтэй хамта шэнжэлэн үзэхэ байна гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдээсэбэ. Энэ хэрэгсэлдэ шэнэ һомололго хэхэ арга бэдэрэгдэхэ байна. Тэрэшэлэн уһалагдадаг болон хатаагдаһан газарые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ тухай асуудалнууд шэнжэлэн харагдаха. Мелиоративна хүдэлмэри хэхэдэ хэрэгтэй болодог шухала техникээр хангалга мүн лэ шиидхэгдэхээр хараалагдана. Түсэбүүдэй нэгэ хэмдээ байлгые хангахын тула, гүрэнэй журам наринаар сахихын тула ямар хэмжээнүүдэй хараалагдаха байһан тушаа Н. К. Байбаков тогтоһон байна. СССР-эй Министерствэнүүдэй ба дээдэ зургаануудай болон союзна республикануудай Министрнүүдэй Советэй зүгһөө түсэбүүдтэ хубилалта оруулха ябадалда хиналта табилгые дээшэлүүлхые СССР-эй Госпланда даалгагдаба.

Коммунально-ажаһуудалай, культурна барилгые үргэдхэхэ тухай, харгын барилгада капитальна һомололго ехэ болгохо тухай, колхозуудай барилгада техникэ болон материалнуудые нэмэжэ үгэхэ тухай депутадуудай хэлэһэн дурадхалнууд нарин нягтаар харагдаха гэжэ Госпланай түрүүлэгшэ мэдүүлбэ. Эдэ асуудалнуудаар СССР-эй Госплан, министерство болон дээдэ зургаанууд зохихо хэмжээнүүдые абаха байна. Тэдээн тухай депутадуудта хожом мэдээсэгдэхэ.

Арадай ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ зорюулха ехэ арга боломжонууд манай экономикын али бүхы һалбаринуудта элбэг байһые 1970 оной арадай ажахын түсэб зүбшэн хэлсэлгэ тодорхойлно гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэһэн байна. Эдэ арга боломжонуудаа ашаглаад байхадаа, бидэ 1970 ондо СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбые миил дүүргэхэ бэшэ, харин үлүүлэн дүүргэхэ шадалтайбди.

1970 ондо СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай хуули Национальностьнуудай Советэй депутадууд нэгэн дуугаар баталан абаба.

1970 оной Гүрэнэй бюджет түсэблэлгэ-бюджетнэ болон һалбаринуудай комиссинууд дээрэ, Национальностьнуудай Советэй заседани дээрэ нарин нягтаар харагдаа, депутадууд тэрэниие нэгэн дуугаар һайшаагаа гэжэ СССР-эй Финансын министр, депутат В. Ф. Гарбузов түгэсхэлэйнгөө үгэ дотор хэлэбэ. КПСС-эй XXIII съездын шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр зохёогдоһон шэнэ бюджет хадаа нииитын үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ, ажалшадай хэрэглэмжэ гүйсэд дүүрэн хангаха, оронойнгоо оборонно хүсые улам бэхижүүлхэ хэрэгтэ зорюулагдана.

Национальностьнуудай Советэй һалбаринуудай комиссинууд, түсэблэлгэ-бюджетнэ комисси һарын туршада министерствэнүүдэй, дээдэ зургаануудай, центральна эмхи зургаануудай түлөөлэгшэдтэй хамта, олониитые үргэнөөр хабаадуулан, 1970 оной СССР-эй Гүрэнэй бюджедэй проектые нарин нягтаар хаража үзэһэн байна.

Түсэблэлгэ-бюджетнэ ба һалбаринуудай комиссинууд бюджедэй орошые 130 миллион түхэригөөр нэмээхэ гэһэн дурадхал оруулаа. Тиихэ зуураа тэрэ шэнээр олдоһон олзые союзна республикануудай зууршалгын ёһоор районуудай центрнүүдые, районно мэдэлтэй городуудые болон хүдэлмэришэнэй посёлогуудые болбосон тухалтай болгохо хэрэгтэ, һургуулинуудта, больницануудта хэрэгсэл болон түхеэрэлгэнүүдые абахын тулада, һургуули, больница, үхибүүдэй болон бэшэ социально-культурна эмхи зургаануудай заһабарилгада пионернүүдэй байшангуудай, эдир техникүүдэй ба натуралистнуудай станцинуудай, хүүгэдэй спортивна болон бусад эмхи зургаануудай хэрэгсэл болон түхеэрэлгэнүүдые абахын тулада зорюулхаар дурадхагдаа.

СССР-эй Министрнүүдэй Совет эдэ дурадхалнуудые хаража үзөө. Тиигээд эдэ дурадхалнуудые хараадаа абаха гэжэ правительство шиидээд, энээн тухай элидхэхые намда даалгаа гэжэ В. Ф. Гарбузов мэдүүлбэ.

Зарим министерствэнүүд болон дээдэ зургаанууд ажахы доторхи арга боломжонуудые элирхэйлхэ, бюджедэй урдахи уялгануудаа дүүргэхэ, мүн тэрэшэлэн предприятинууд болон эмхи зургаануудай ажахын-финансова ажал ябуулгые һайжаруулха хэрэгтэ анхаралаа һулаар табидаг дутагдалнууд тухай депутадуудай хэлэһэн үгэнүүд соо, мүн Национальностьнуудай Советэй түсэблэлгэ-бюджедэй ба һалбаринуудай комиссинуудай тобшолол соо тэмдэглэгдэһэн байна. Министерствэнүүд, дээдэ зургаанууд, союзна республикануудай Министрнүүдэй Советүүд, предприяти болон эмхи зургаанууд хадаа ажахы доторхи арга боломжонуудаа элирхэйлхэ, арьбалалга ба алмалтын эрилтые наринаар сахиха, түсэблэлгэ-финансын журам улам бэхижүүлхэ, захиргаанай аппарадые саг үргэлжэ нарижуулха, тэрэнэй эмхидхэлдэ эрдэм ухаанай үндэһэ нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ анхаралаа онсо хандуулха уялгатай.

СССР-эй Гүрэнэй бюджет тухай Национальностьнуудай Советэй түсэблэлгэ-бюджедэй ба һалбаринуудай комиссинуудай оруулһан тэрэшэлэн Гүрэнэй бюджедэй проект зүбшэн хэлсэжэ байха үедэ депутадуудай хэлэһэн ажаглалтануудые Финансын министерствын хаа харалтайгаар харагдаха гээд абаһан шиидхэбэринь СССР-эй Министрнүүдэй Советэй элидхэгдэхэ, депутадуудта мэдээсэгдэхэ байна.

Совет арад 1970 ондо ... лон культурын байгуулалтын асари ехэ программа бэелүүлхэ ... на гэжэ министр тодорхойлбо. Ерэхэ жэлдэ В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ ... һан социалис мүрысөөн ... лэхэ байна. Советскэ Союзай Коммунис партиин Ленинскэ Центральна Комитедэй ... ридалга доро энэ ехэ һанаа ... нэ, ехэ амжалтаар үгтаха ... дамжаггүй.

Национальностьнуудай Советэй ... даа түсэблэлгэ-бюджедэй ... ринуудай комиссинуудай ... оруулһан хубилалтануудые ... абалсан, 1970 оной Гүрэнэй ... тухай хуулиие нэгэн дуу... ба. Тэрэ хуулиин ёһоор ... бюджедэй орошонь 144.9... ган түхэригэй, га... 144.656.421 мянган тү... лоно.

Национальностьнуудай ... рэшэлэн 1968 оной Гүрэ... дэй дүүргэлтэ тухай ... һан байна.

Ингэжэ Национальностьнуудай Советэй заседани дүүрэбэ.

• • •

Декабриин 19-дэ СССР-эй Верховно Советэй сесси хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

СОВЕТ ХҮНЭЙ ЭЛҮҮР ЭНХЫЕ ХАМГААЛГА

Декабриин 19-дэ СССР-эй долоодохи зарлалай Верховно Советэй долоодохи сесси Кремлиин Ехэ ордон соо хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлһэн байна. Союзай Советэй ба Национальностьнуудай Советэй хамтын засёдани дээрэ элүүрые хамгаалха тухай ССР Союзай болон союзна республикануудай хуули гаргалгын гол үндэһэнүүдэй проект зүбшэн хэлсэгдээ.

Хүн зоной элүүрые хамгаалха хэрэг Совет засагай түрүүшын үдэрнүүдһээ эхилжэ, манай гүрэнэй гол анхаралда байһан юм. Арадай элүүрые хамгаалха тухай анхарал оролдолго Владимир Ильич Ленин гаргадаг байгаа. Элүүрые хамгаалгын арадай комиссариадые байгуулха тухай агууехэ вождиин гараа табиһан декрет хадаа ажалшадай элүүрые хамгаалха дэлхэй дээрэхи эгээл түрүү гуримда эхи табиһан юм. Тиигэжэ медицинскэ туһаламжа түлөөһэгүй, бүгэдэндэ хабаатай болоо.

Соведүүдэй ороной ниитын эгээл гол баялиг—хүнэй элүүр энхэ тухай эсэгэ ёһоной анхарал оролдолгоор КПСС-эй XXIII съездын шиидхэбэринүүд, мүн СССР-эй Верховно Советэй, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй баталан абаһан документнүүд нэбтэрэнхэй.

Совет хүнүүдэй медицинскэ хангалгые хайшан гээд бүри аша үрэ ехэтэй болгохоб, тэдэнэй элүүрые сахижа байһан хүнүүдэй ажалайнь эрхэ байдал болон ажаһуудалыень хайшан гээд һайжаруулхаб? Эдэ асуудалнуудые депутадууд ехэ харюусалгатайгаар, гүнзэгы һонирхолтойгоор зүбшэн хэлсээ.

Нүхэд **Л. И. Бержнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Д. А. Кунаев, П. М. Машеров, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидов, Д. Ф. Устинов, В. В. Щербицкий, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев** гэгшэдэй президиумдэ ерэжэ һуухадань, суглараашад тэдэниие халуунаар амаршалаа.

Зал соо олон тооото айлшад, совет болон хариин журналистнууд байлсаа.

СССР-эй Верховно Советэй Национальностьнуудай Советэй түрүүлэгшэ депутат **Ю. И. Палецкис** хамтын заседаниие нээгээ. Элүүрые хамгаалха тухай ССР Союзай болон союзна республикануудай хуули гаргалгын гол үндэһэнүүдэй проект тухай элидхэл хэхыень Союзай Советэй элүүрые хамгаалгын ба социальна хангалгын талаар комиссиин түрүүлэгшэ депутат **Н. Н. Блохинда** хэрэ үгэ үгэбэ.

Ушаадь сессиин зүбшэхэ зүйлэй гурбадахи асуудалаар депутадууд үгэ хэлэһэн байна.

Казахстанда элүүрые хамгаалха хэрэг хүгжөөхэдэ түйлагдаһан горитой ехэ амжалтанууд тухай республикын Министрнүүдэй Советэй түрүүлэгшын орлогшо депутат **Б. Бультрикова** хэлээ. Мүнөө 10 мянган хүн зондо хүртэдэг врачнуудай тоогоор Казахстан США-е, Англиие, Франциие, Японие ахин гаранхай. Элүүрые хамгаалгын материальна үндэһэ һуурине бэхижүүлхэ асуудал шиидхэхэ хэрэгтэ мүнөөнэй табан жэлдэ олон янзын үбшөөр үбшэлһэн хүнүүдые эмшэлдэг больницануудые барилга урдынхидаал мэтэ түрүү һуури эзэлхэ байна. 1966—1968 онуудта али бүхы һомололгын талаар элүүрые хамгаалгын барилганууды бодхоолгын гаргашанууд зуу миллион шахуу түхэриг болоо.

Хүдөөгэй хүн зониие медицинскэ талаарнь хангалгые һайжаруулха, хүдөөдэ элүүрые хамгаалгын гол шата болохшо районуудай түбэй больницануудые бэхижүүлхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдана гэжэ Б. Бультрикова онсолон тэмдэглээ.

Арад зоной һуудал байдалай дээшэлһэнэй, элүүрые хамгаалгын һайжарһанай ашаар республика дотор аюултай олохон үбшэнүүд бүрин үгы хэгдээ, үбшэлхэ ябадал эрид доошолоо, хүн зоной наһа наһалалгын дунда зэргын наһан нилээд дээшэлээ.

Элүүрые хамгаалха тухай ССР Союзай ба союзна республикануудай хуули гаргалгын гол үндэһэнүүдэй проект—совет арадай һуудал байдалые һайжаруулха тухай парти правительствын гаргадаг саг үргэлжын анхарал оролдолгын шэнэ гэршэ мүн гэжэ үгынгөө түгэсхэлдэ Б. Бультрикова хэлээ.

Ушханай ханиада эмшэлдэг, мүн сээжын хирургиин Яновскиин нэрэмжэтэ Киевэй эрдэм-шэнжэлэлгын институдай клиникын эрдэмтэ хүтэлбэрилэгшэ депутат **Н. М. Амосов** Украинын ССР-тэ элүүрые хамгаалгын талаар түйлагдаһан амжалтанууд тухай хөөрэжэ үгөө. Республика дотор 384 хүнүүдтэ нэгэ врач хүртэнэ гэжэ тэрэ мэдээсэһэн байна. Энэ хадаа дэлхэй дээрэхи эрхим үрэ дүнгүүдэй нэгэниинь болоно. Украинада элүүрые хамгаалха хэрэг хүгжөөхэ асуудалнуудые 44 эрдэм-шэнжэлэлгын институт эрхилнэ. 15 медицинскэ институт, врачнуудай мэргэжэл дээшэлүүлхэ гурбан институт һайн мэргэжэлтэй кандрнуудые бэлдэнэ.

Совет медицинын амжалтанууд бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ юм гээд үгэ хэлэгшэ саашань үргэлжэлүүлбэ. Манайда инфекционно үбшэнүүдэй тоо жэлһээ жэлдэ үсөөрнэ. Тэдэнэй олониинь сүм үгы хэгдэнхэй. Медицинын эмхи зургаануудые СССР-эй элүүрые хамгаалгын министерствын бүри һайнаар, шадамараар хүтэлбэрилдэг байгаа һаань, хүн зоной элүүрые хамгаалха хэрэгэй амжалтанууд бүришье һаа аша үрэ ехэтэй байха һэн.

Мүнгэ зөөрөө гаргашалха, калнуудые ниишэ тиишэнь томилхо талаар бүри ехэ арга хэмжээ абагдаха ёһотой. Врачнуудай түлөөбэриин үшөө хүрэтэр бии байгаа тэгшэ бэшэ байдал тухай бодомжолхо хэрэгтэй.

Иимэ байдал тэдэнэй эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ, бүри аша үрэтэйгөөр хүдэлхэ эрмэлзэлыень мохооруулна бшуу.

Медицинын хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэл шадабариинь шэнжэ шанар тухай хэлэхэ зуураа, үгэ хэлэгшэ ингэжэ мэдүүлээ. Ажал хэрэгэй аша туһа харалсажа, муу хүдэлмэрилэгшэдые—тулюур мэргэжэл шадабаритай, хайхарамжагүй, бүдүүлиг зан абаритай, совет врачай үндэр нэрэ зэргые бузараадаг хүдэлмэрилэгшэдые үбшэнтэниие эмшэлхэ хүдэлмэриһөө сүлөөлхэ гурим СССР-эй элүүрые хамгаалгын министерство зохёохо ёһотой байгаа. Тиимэ хүнүүдые ондоо газарта, үбшэн хүнүүдые сэхэ эмшэлхэгүй газарта хэшээл хэдэг лабораторинуудта эльгээхэ хэрэгтэй. Энэ хадаа врачай үүргые, мүн нэрэ хүндыень дээшэлүүлхэ бшуу.

Республикын зүүн урда районуудта промышленностиин шэнэ һалбари—нефть малтан абадаг һалбари миниин нюдэн дээрэ бии болоо гэжэ Татарай АССР-эй нефть олзоборилгын участогай начальник депутат **Г. Б. Саетгараев** хэлээ. Тэрэнэй үндэһэ һуури дээрэ түбхинэһэн шэнэ городууд, посёлогууд урган бодоо.

Республикын бүхы ажалшад мэтэ, нефтянигуудай элүүр энхые һайн мэргэжэлтэй олон тоото медицинын хүдэлмэрилэгшэд сахижа байдаг. Татарай нефть абадаг районуудта һүүлшын хорин жэлэй турша соо врачнуудай тоо 5,5 дахин, үхибүүдые эмшэлдэг врачнуудай тоо 8 дахин олошороо.

Элүүрые хамгаалха тухай ССР Союзай ба союзна республикануудай хуули гаргалгын гол үндэһэнүүдэй проектые нефть малтан абагшад ехэ хангалтатайгаар угтан абаа. Энэ шухала документ дотор Ленинэй үзэл суртал бодотоор бэелүүлэгдэнэ гэжэ тэдэнэр сэгнэнэ. Элүүрые хамгаалха тухай Верховно Советэй баталан абаһан хуули гаргалгын гол үндэһэнүүд имагтал врач бүхэнэй бэшэ, мүн бүхы хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй стол дээрэ ходоодоо байха ёһотой. Ушарынь гэхэдэ, энэ гайхамшагта хуули дотор имагтал хүтэлбэрилэгшэдэй шиидхэхэ ёһотой олохон асуудалнууд бии.

Ажалшадай болон үхибүүдэй бэеын элүүрые сахиха, бэхижүүлхэ талаар элүүрые хамгаалгын органуудтай, ажахын организацинуудтай хамта профессиональна союзууд горитой хүдэлмэри ябуулдаг гэжэ ВЦСПС-эй секретарь депутат **Н. Н. Романов** өөрынгөө хэлэһэн үгэ соо онсолон тэмдэглээ. Ажалай гурим сахиха, гүрэнэй социальна страхованиие эрхилхэ уялганууд имагтал профсоюзуудта даалгагданхай.

Мүнөө жэлдэ гүрэнэй социальна страхованиин бюджет 15 миллиард түхэриг шахуу болоод байна. Мүнөө үедэ профсоюзуудта ехэ хүдэлмэри ... мянга гаран санаторинууд, профилакторинууд, амаралтын байшангууд, пансионадууд ба аяншалагшадай

гын баазанууд бии юм. ... имагтал профсоюзна эм... газарнуудта найма ми... хүдэлмэришэд, алба хаа... хөөнигүүд, пенсионер... һураагшад амараа. Санат... амаралтын байшангууд... нуудэй бүхы путевкону... ран процентнь ажалшад... гүйгөөр гү, али хүнгэлэл... тэдэг юм.

Ажалшадай элүүрые са... хижүүлхэ тухай анхар... гаргаһандал мэтэ, ажала... үйлэдбэриин ашаг үрые ... хэрэгтэ хэрэггүй га... доошолуулха зорилгон... предприятинуудта, ба... хүдөө ажахыда элүүрж... дэлмэри улам һайжа... уялгана гээд депутат ... нов тэмдэглээ. Энээнэй ... министерствэнүүд эмнэл... тическа эмхи зургаану... түсэбүүдээ һайнаар дү... мяханай, һүнэй, химиин ... лой промышленностиин ... вэнүүд медицинын пр... тиин предприятинуудай ... гахынь тулада тэдэни... болодог түүхэй элээр са... гаха ёһотой.

СССР-эй Верховно Сов... дууд хуули гаргалгын ... нүүдэй проектые омогор... гаар баталха байха ... түгэсхэлдэ Н. Н. Роман... Энэ проект хадаа ажал... энхэ байдал сахидаг бү... цинуудай ажал ябуулгы... хүтэлбэрилдэг тодо һоно... болохо юм.

Элүүрые хамгаалха ... Союзай болон союзна ре... дай хуулиин гол үндэһ... ха шанар тон ехэ юм ... танай Компартиин Фер... мой секретарь депутат ... **судинсв** хэлээ. Энэ до... хүн зоной элүүрые ... холбоотой шухалын ... мүүд анха түрүүшын... донхой, элүүрые хамга... нуудай уялганууд. Мү... элүүрые хамгаалха туш... болон ниитын бусад ор... дай зорилгонууд тодор... Совет элүүрые хамгаа... лактическа шэглэл энэ ... тодо һонороор мүн лэ ... донхой.

Гол үндэһэнүүдэй ... хараалагдаһан шухалы... римүүдые депутат дэм... Эдэ дүримүүд хадаа с... демиологическа албани... хэ, нарижуулан ... үйлэдбэри дээрэ ба гэ... санитарно-гигиеническэ ... [illegible]

(Түгэсхэлынь ... нюурта)

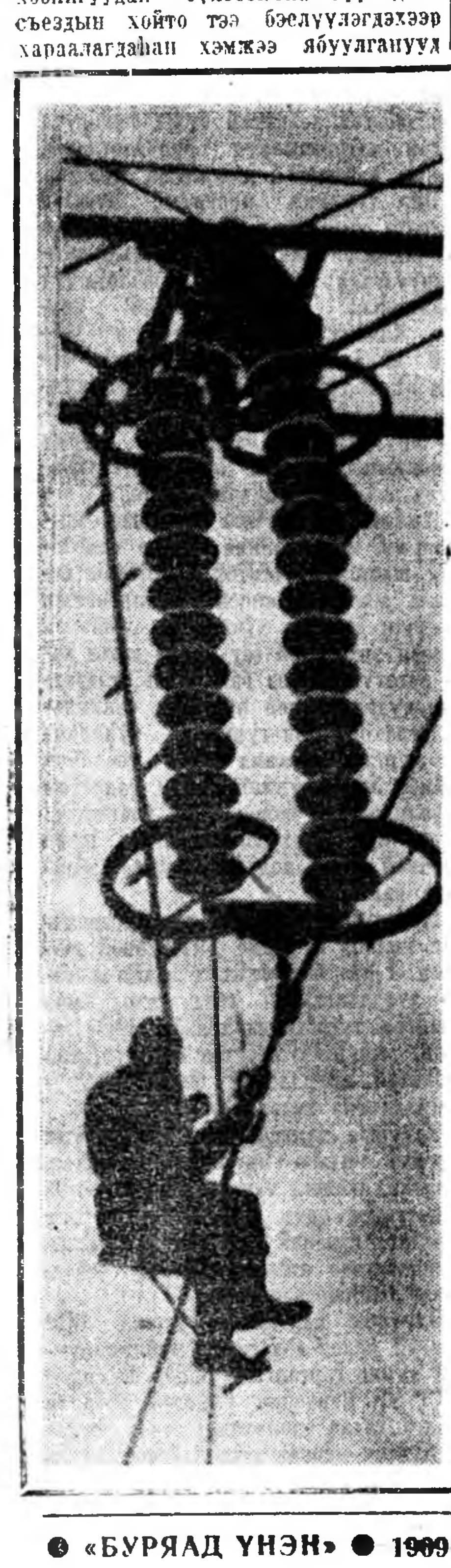

ҮГЛӨӨДЭР—ЭНЕРГЕТИГҮҮДЭЙ ҮДЭР

Подстанциин хүдэлмэриин үе. Улаан-Үдын ТЭЦ-эй эрхим электрослесарьнуудай нэгэн Петр Гордеев.

МАЛАЙ АШАГ ОЛЗО ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ ШУХАЛА

Малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ асуудал жэлһээ жэлдэ шухала болдожо байна. Хоринэй аймагай ажахынууд энэ талаар нилээд ехэ амжалта туйлаа. Тиигэбэшье эндэ зарим тэды шиидхэгдээгүй асуудалнууд олон. Мяханай, һүнэй, ноохойн өөрын үнэ сэн доошолуулха хэрэгтэ ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, тоо бүридхэгшэд анхаралаа хандуулха, энэ арга боломжонуудые түрүү дүй дүршэл ажал хүдэлмэридээ нэбтэрүүлхэ ёһотой бшуу.

Энэ талаар Хоринэй совхоздо юун хэгдэнэб. Тэжээлэй дутамалһаа һаа, малаа һайнаар эдеэлүүлхэ, түргэеэр шахаха зорилго табиһан.

Сентябриин 3-һаа эхилжэ, II отделенидэ хашарагууд шахагдажа эхилээ һэн. Суудкэ бүри хашараг бүхэндэ 47 килограмм зелёнко, 4 килограмм комбикорм үгтэһэн байна. 25 хоног соо ингэжэ эдеэлһэн хашарагуудай жэнэг суудкэ бүридэ дунда зэргээр 1010 граммаар нэмэгдэһэн юм.

Түсэбһөө гадуур һайн шахаргатай, тарган мяха тушаагдаһанай түлөө малшадай салин хүлһэнэй 919 түхэриг нэмэжэ түлэгдөө. Тэжээлһээ 7793 түхэриг гаргаша гарагдаһан болоно. Ингэжэ нэмэжэ гарагдаһан центнер мяха 129 түхэриг 20 мүнгэндэ хүрөө.

Мүнөө совхозой хоёрдохи отделенидэ 300 бурууд шахагдажа байна. Мал бүхэндэ суудкада 7 килограмм һолоомо, 6 килограмм

холимол тэжээл үгтэнэ ... үнһэнэ 1,5 килограмм ... жэел ургажа ... тэжээл балардаха ... бүлүүлагдаһан бурууд ... хобооноор соогуу ... ялагдана. Һолоомо ... сө талаларагүйгөөр ... хашаар үгтэжэ ... байнаш мал гүрэндэ ... һүүл багта ... түсэб түүргүүлээ.

Г. МИХ...

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ДОЛООДОХИ СЕССИ

ъ 2-дохи нюурта).

галалха хэрэгтэ социалис ямар туйлай ехэ анхаралагдадаг байһанай үшөө гэршэ мүн гээд СССР-хамгаалгын министр де-В. **Петровский** мэдүүлээ. нуудай гол үндэһэнүүд е хамгаалгын социаль-тическа шэглэлые үргэд-эй органууд болон эмхи ажал ябуулгын хэм-үүлхэ шухала гол барим-шуу.

абари заншалай гол хүмүүжэһэн совет хүн л өөрынгөө элүүр энхэ й анхардаг бэшэ, мүн бүхы гэшүүдэй энхэ элүүртэ ёһотойл һайнаар хандадаг юм. Хуулиин проект дотор тогтоогдоһон энэ дүрим медицинэдэ тон шухала ба шэнэ зүйл болоно гээд үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглэбэ.

Совет медицинын туйлаһан амжалтануудые Б. В. Петровский тодоруулан харуулһан байна. Парти, правительствын заабаринуудые бодотоор бэелүүлэн, СССР-эй элүүрые хамгаалгын министерство түсхай медицинскэ туһаламжа хүргэлгые үргэдхэхэ, 600 мянга ба үшөөшье олон оронуудтай аад, олон янзын үбшэнүүдые эмшэлдэг шэнэ больницануудые бариха, мүнөө байгаашыень томодхохо гэһэн хараа шугам баримталдаг болоо. Онкологиин, кардиохирургиин, нейрохирургиин болон бусад һалбариин талаар республиканууд хоорондын, республикануудай, областьнуудай болон областьнууд хоорондын центрнүүд эмхидхэгдэжэ байна. 1970 оной эсэс хүрэтэр орон доторхи больницын оронуудай ниитэ тоо 2,674 мянга болохо юм.

Хүдөөдэ медицинын албанай ямараар табигдаһанда министр ехэ анхарал хандуулаа. Хүдөөгэй элүүрые хамгаалгын материально-техническэ үндэһэ һуурише нилээд бэхижүүлхэ хэрэгтэй гээд тэрэ хэлээ. Медицинын эмхи зургаануудые барилгада һомологдоһон мүнгэ зөөрише нэгэдхэн хамтадхаха шухала. Колхознигуудай һаяхан үнгэрһэн гурбадахи бүхэсоюзна съезд дээрэ баталагдан абтаһан Колхозой Жэшээтэ Устав энэ шухала хэрэгтэ шэнэ арга боломжонуудые нээжэ үгэнэ. Хүдөөгэй хүн зондо поликлиникын үзүүлдэг туһаламжада үдэр бүриин анхарал хандуулха, хүдөөгэй медицинын эмхи зургаануудые нүүдэл амбулаторинуудаар, лабораторинуудаар, санитарна транспортаар хангаха хэрэгтэй.

Совет медигүүдэй шэнжэлжэ байһан гол асуудалнууд дээрэ Б. В. Петровский тогтон хэлээ. Һудаһануудай атеросклероз, гипертони, рак, грипп, вирусна гепатит болон бусад үбшэнүүдые уридшалан һэргылхэ, эмшэлхэ талаар хэгдэжэ байһан шэнжэлгэнүүд онсо удха шанартай юм гээд тэрэ онсолон тэмдэглээ.

Совет хүнүүдэй аша туһада, тэдэнэй зол жаргалай болон хүсэд элүүр энхэ байха хэрэгтэ зорюулагдаһан элүүрые сахиха энэ шэнэ гайхамшагта хуулиин мүр бүхэнэй бодотоор хүсэндөө хүрэхынь тула врачнууд болон медицинын хүдэлмэрилэгшэд бүхы юумэ хэхэ юм гэжэ партиин Центральна Комитедые, Советскэ правительствые, СССР-эй Верховно Соведэй депутадуудые СССР-эй элүүрые хамгаалгын министр үгынгөө түгэсхэлдэ найдуулһан байна.

Энээгээр үгэ хэлэлгэн дүүрэһэн байгаа.

«Элүүрые хамгаалха тухай ССР Союзай ба союзна республиканудай хуули гаргалгын гол үндэһэнүүдые баталха тухай хуулиие» СССР-эй Верховно Совет нэгэн дуугаар, үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалган доро баталан абаа.

Хуули гаргалгын гол үндэһэнүүдые 1970 оной июлиин 1-һээ хэрэглэхэ гэжэ Верховно Совет тогтооһон байна. Элүүрые хамгаалха тухай ССР Союзай ба союзна республиканудай хуули гаргалгын гол үндэһэнүүдые хэрэглэхэ гурим тогтоохыень, ССР Союзай хуули ёһонуудые эдэ гол үндэһэнүүдтэй зохилдуулан тааруулхыень СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ даалгаа юм. Союзна республикануудай хуули ёһонуудые элүүрые хамгаалха тухай ССР Союзай ба Союзна Республиканууай хуулинуудай гол үндэһэнүүдтэй зохилдуулан тааруулха хэрэг мүн лэ Союзна республикануудай Верховно Соведүүдтэ даалгагдаа.

Зүблэхэ зүйлэй дүрбэдэхи асуудалаар — СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталха тухай асуудалаар СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь депутат **М. П. Георгадзе** элидхэл хэ.

Энэ оной зун болоһон СССР-эй долоодохи зарлалай Верховно Соведэй зургаадахи сессиин үнгэрһэнһөө хойшонхи саг соо СССР-эй Верховно Соведэй Президиум Указуудые баталан абаһан байна гээд тэрэ мэдээсээ. СССР-эй Конституциин эрилтэнүүдэй ёһоор эдэ Указуудые СССР-эй Верховно Совет баталха ёһотой юм. Эдэ Указуудые баталха хэрэгтэй байһые элидхэлшэ үндэһэлэн хэлэжэ үгөө.

СССР-эй Верховно Совет СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталаа, тусхай хуулинууд болон тогтоолнуудые баталан абаа.

СССР-эй долоодохи зарлалай Верховно Соведэй сесси энээгээр хүдэлмэрөө дүүргэһэн байна.

(ТАСС).

МАЛАЙ ҮБЭЛЖЭЛГЭ ШАЛГАНАБДИ

ТҮРҮҮШҮҮЛҺЭЭ ЖЭШЭЭ АБАМААР

задаал үбэл. Саһан ехэ. ангарна. Эгээл энэ үедэ й хүдэлмэри ямараар жэ байнаб гэһэн асуу-һонирхожо, хамтын шал-«Сибиряк» колхозһоо за-

олхозой Түнхэнэй фермэбэ. Үбэлжэлгын эхилхана ашаглалгада оруу-250 үнеэдэй типовой жуудань тугалай шэнэ йорогдоно. Баһа тэжээл а шэнэ ехэ цех бии. Эдэ йрануудта оньһожоруул-түхеэрэлгэнүүд тодхог-Шабааһа шабха сэбэрлэ-нспортёр, автоуһалуури э түхеэрэлгэнүүд һаал-хүдэлгэгдэнэ. Байрануу-оо, газааншье арюун

й һаранууддта үнеэдтэ үгтэхэ тэжээлэйнь рахада, яһала һайн: 2,5 м таряа талханай зүйл, грамм үбһэ, һолоомон онь, силос—10 кило-имэ байра соо яһала ээл эдижэ байһан мал-эйшье сагта һү горитой бамаар. Теэд энэнь хэр гэжэ нэн түрүүн һонир-

ь һарада фермын үнеэн 97 килограмм (жэлэй хойшо 1940 килограмм) а, аймагай фермэнүүдэй дэ түрүү һуури эзэ-хэдэ эндэхи бэрхэ һаа-Тансия Андриевская —илограмм, Анна Козлова килограмм һү үнеэн абаһан байна. Колхозой тушааһан һүнэйнь тоһолиг дунда зэргээр 4,1 процент болоно. Колхозой правлениин зүгһөө малшад, һаалишадай эрилтэнүүдые хангаха талаар яһала оролдолго гаргагдана. Малшадай байха хамтын шэнэ байра, улаан булан, эдеэлхэ таһалга гэхэ мэтые харахада зохид. Юрэнхыдөө фермын ажал һайшаалтай.

Эндэһээ саашаа шахан таргалуулагдажа байһан малай гүүртэдэ хүрэжэ ерэгдээ. Мүн лэ байра, түхеэрэлгэ һайнтай, хүдэлмэринь бүхыдөө оньһожоруулагданхай. Типовой дулаан байра соонь 420 үхэр нэгэн доро шахан таргалуулха аргатай. Мүнөө эндэ 400 хашараг уяанда байлгагдажа, шахан таргалуулагдана. Эдэ малда сүүдхэдэ 2 килограмм таряа талханай зүйл, 1,5 килограмм үбһэ, һолоомо дуран соонь, 25 килограмм силос үгтэнэ. Малай шэгнүүрэй хэр зэргэ нэмээгдэжэ байһаарнь һонирхоходомнай, сүүдхэ бүридэ малынь дунда зэргээр 1126 граммаар нэмэнэ. Тиихэдэ шэгнүүрэй центнер нэмэлтэдэ 13 түхэриг гаргашалагдана. Хараад үзэхэдэ, фермын хүдэлмэри эмхи гуримтайгаар ябуулагдана гэжэ мэдэхээр.

Удаань «Восточные Саяны» колхоз хүрэжэ ерэбэбди. Эдэ хоёр ажахы зэргэлээ тооной оршодог. хоорондоо оройдоол 2 километрэй зайтай юм. Газар уһааршье, малайнгаашье тоо хэмжээгээр адлирхуу. Мүрысэхэдөө арга боломжынгоо талааршье таараха хоёр адли ажахы байна.

Колхозой Таһархайн фермэ Саяан уулын эгээл хормой доро. Аршаан курортһоо 3 километрэй зайда, сэнгэлиг гоё газарта байрлана. Эндэ 340 үнеэд, тэрэ тоодо 90 гунжад харууһалагдана. Үбһэ тэжээл, силос урда жэлэйхиһээ үлүү бэлэдхэгдэһэн, таряа талханайшье зүйл бага бэшэ. Тиимэһээ һүн ехээр һаагдамаар гэжэ һанахаар.

Теэд бодото дээрэнь харахада, тиимэ бэшэ байшоо. Ноябрь һарада эдэнэр үнеэн бүриһөө оройдоол 37 килограмм (жэлэй эхинһээ хойшо 1462 килограмм) һү һааһан байна. Арга боломжыень хараада абабал, энэнь тон бага гэжэ хэлэхээр. Үнеэдтэ «Сибиряк» колхозойхиһоо дутуугүй ехэ тэжээл үгтэнэ, малайшье үүлтэр дутахагүй. Тэрэ саанаа эндэхи үнеэд эртэ тугаллажа эхилһэн. Тиимэһээ һү ехээр һааха гүйсэд аргатай. Энэ фермэдэ аяар 75 гунжан үнеэд тугаллаад байнхай. Тиигэбэшье һү һаали бага байһаар. Шэнэ тугаллаһан гунжадые үдэртөө заабол 3 дахин һааха аад, арай шамай хоёр дахин һаана. Эдэнһээ һүн гүйсэд абтажа шадагданагүй гээшэ. Малай байра соо муухай. Фермын бүхы хүдэлмэри һаалишадай бар хүсөөр хэгдэнэ. Байрань оньһожоруулагдаагүй.

Үдэрэй хүдэлмэриин гурим, ажалай журам сахиха талаар дутагдалнууд олон.

Эдэ бүгэдэ юун дээрэһээ болооноб гэхэдэ, түс фермын малшадай дунда эмхидхэлэй, политическэ хүдэлмэри һулаар ябуулагдана.

Ноябрь һарада эндэхи һаалишан Дари Дарбалаевагай үнеэн бүриһөө 95 килограмм һү һаахада, бэшэ һаалишад нэгэ адли байдалда ажаллаашье һаа, оройдоол 20—25 килограмм һү һааһан байха юм. Эдэнэй хүдэлмэриин хойноһоо хиналта, эрилтэ бага табигдана. Фермые даагша Сырен Ошорович Анчиков даажа байһан хүдэлмэридөө хайша хэрэгээр хандана гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Һүүлээрнь үнинһөө хойшо суутай ябадаг Галбайн фермэдэ хүрэжэ ерэбэбди. Теэд эндэхи байдал бүришье муу, ажалынь эмхи гуримгүй гэжэ хараһаар лэ ойлгомоор. Фермые даагша Жабудай Намсараевич Озбонов олдобогүй. Тугалшан Женя Хабюрова һаалишан Бадма Сыренова хоёр хүдэлмэридөө оройтожо, үдэ арай болоогүйдэ ерэбэд. Малай байрын газаа, досоошье, һү тушаадаг газарташье һалан, муухай. Һуулга һабань угаагдаагүй, һү хэхэ хүнэг, бидонуудшье даг хирэдэ даргдашанхай. Үнеэдэй дэлэн нэгэтэшье угаагданагүй, дорохи хэбтэринь нойтон шабар. Гүүртын байра харахада ото задагай зайдан, үбһэ һолоомон, силосшье аргал шэбхэтэй худхалдажа, хээрэ хаягдана. Имэл эмхи гуримгүйгөөр ажалладагай эсэстэ һарада үнеэн бүриһөө арайхан гэжэ 28 килограмм һү һаагаа бшуу.

— Бидэнтэй хүн ерэжэ хөөрэлдэдэггүй, лекци нэгэтэшье хэгдэдэггүй. Нёдондо жэлһээ хойшо концертшье хараагүйбди, — гээд, һаалишад гомдоно.

Имэ байдал харахада урмаа хухархаар байба.

Б. ЯБЖАНОВ,
«Саян» газетын хүдэлмэрилэгшэ.
БАЙМИНОВ,
«Буряад Үнэн» газетын корр.

ҺААЛИШАДАЙ ҮГЭНЬ БАТА

Бүхы дэлхэйн ажалшан арадуудай багша В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн үдэрэй дүтэлхэ бүри Захааминай аймагай «Победа» колхозой малшадай дунда социалис мүрысөөн улам улам эршэдэнэ.

Колхознай энэ жэлдэ гүрэндэ мяха, һү, нооһо худалдаха жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргээ. Түсэбэйнгөө ёһоор байгша ондо бүхыдөө 5100 центнер һү гүрэндөө худалдаха байһан аад, түс ажахын фермэнүүд декабриин 1-дэ бэлэдхэлэй пунктда 5126 центнер һү оруулаад байгаа. Эндэхи һаалишад, малшад өөһэдынгөө арга боломжые хаража үзөөд, жэлэй барагдатар гүрэндөө түсэбһөө гадуур үшөө 360 центнер һү худалдаха уялга абажа, тэрэнээ нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын түлөө шармайн оролсонхой.

Гадна энэ колхоз нёдондо бүхэли жэл соо 5204 центнер һү худалдаһан байбал, мүнөө 5486 центнер һү Эхэ орондоо үгэхэнь ха юм. Энэмнай ажахын һаалишад, малшадай эсэсэ сусашагүй оролдосотой, габшагай ажалай аша үрэ мүн болоно.

Ажахы дотороо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ һаалиинь бүхы дүрбэн фермэнүүдэй дундаһаа Борогтын гурбадахи фермэ эрхимлэжэ, колхозой правлениин, парткомой дамжуулгын улаан туг бүхөөр барижа ябана. Эндэхи зургаан һаалишад жэл соо үнеэн бүриһөө 1620 килограмм һү һааха даабаритай аад, мүнөө 11 һара хахадта үнеэн бүриһөө 1650 килограмм һү һаагаад байна. Арба һайса гаран жэлдэ һаалишанаар хүдэлһэн Намжил Халзановна Соктоева иигэжэ хөөрэнэ:

— Энэ жэлдэ яһала муу бэшээр хүдэлжэ байнабди гэжэ һанагдана. Би өөрөө жэлэй эхинһээ хойшо бүхыдөө 31782 килограмм һү һаажа, даабарияа холо үлүүлээб. Тиихэдэ үнеэн бүриһөө 1817 килограмм һү һаагааб. Мүн арба найман үнеэдһээ 17 тугал абтаа. Үшөө нэгэ үнеэн һаяар түрэхэ. Энэ жэлэйнгээ дүүрэтэр бүхы фермээрээ түсэбһөө гадуур 94 центнер һү бэлэдхэлэй пунктда оруулха гэжэ үнэн зүрхэнһөө оролдонобди,— гээд тэрэ хөөрөөгөө дүүргэнэ.

Бэрхэ һаалишан Долгор Хинзеева тэрэнһээ ехэшье гээгдэнэгүй, ана-манал ябана. Нүхэр Хинзеева үнеэн бүриһөө 1899 килограмм һү һаагаа. Тэрэшэлэн һаалишад Цыренжап Будаева, Дулма Болотова, Бадма Гончикова, Долгоржап Мункуева болон бусад баһал абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэжэ байна.

Колхозой Борогтын, мүн бусадшье фермэнүүдэй һаалишад, малшад үбэлжэлгын ноябрьһаа—май хүрэтэр үнеэн бүриһөө 1250 килограмм һү һаахын түлөө мүрысэел гэжэ уряалһан Улаан-Үдын аймагай «Искра» колхозойхидой, Яруунын совхозойхидой уусхэл баһал һайшаан дэмжэнэ. Өөһэдынгөө арга боломжые һайса хаража үзөөд, энэ үе соо үнеэн бүриһөө 1000 килограммһаа бага бэшэ һү һаахын түлөө тэмсэхэ гэжэ шиидээ.

Хэнэйшье мэдэһээр хада уула газартай, орооһо таряа, силосэй ургамалнуудые ехэ таридаггүй, шэрүүн уларилтай Захааминай аймагай эрхэ байдалда үбэлэй үедэ үнеэн бүриһөө тэды шэнээн һү һааха гээшэ тиимэшье хүнгэн бэшэ.

Байгша ондо эндэ үбһэ тэжээл яһала элбэгээр бэлэдхэгдэнхэй. Малай үбэлжэлгэшье эмхитэй һайнаар үнгэргэгдэжэ байна.

М. ЦЫРЕНОВ.

ХИЛЫН саанаһаа

„АЖАБАЙДАЛ ШЭНГИ МҮНХЭ ҮЗЭЛ СУРТАЛ"

СОФИ. (ТАСС). В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе һайндэрлэхэ тухай коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай уласхоорондын зүблөөнэй шиидхэбэриие бүхы коммунистнууд, дэлхэйн олон миллион хүдэлмэришэн анги, марксистско-ленинскэ интеллигенци сэдьхэлээ хананггяар угтаа гэжэ «Работническо дело» газетэ бэшэнэ.

Хүн ба революционерэй эгээн арюун һайхан шанар В. И. Лениндэ бии байгаа гээд «Ажабайдал шэнги мүнхэ үзэл суртал» гэжэ түрүү бэшэг соогоо газетэ тэмдэглэнэ.

БЮДЖЕТ БАТАЛАГДАБА

ПРАГА. (ТАСС). ЧССР-эй федеральна суглаанай арадай палата ба Национальностьнуудай палата ами амяараа болоһон заседанинууд дээрээ Чехословакиин Федерациин 1970 оной гүрэнэй бюджет баталба. Бюджедэйнь оршо бүхы дээрээ 170 миллиард, харин гаршань 167 миллиард крон болохоор хараалагдаа. Арадай ажахыда, гэр байра барилгада, элүүрые хамгаалгада, социальна эрилтэнүүдтэ нилээд ехэ мүнгэн зөөри һомологдоо.

Сүүдэй эрхилхэ хэрэгүүд, сүүдүүд болон прокуратурые эмхидхэхэ тушаа зарим тэды асуудалнуудые гуримшуулһан хэдэ хэдэн хуули палатанууд баталан абаа. Ажалай журам бэхижүүлхэ, хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй хүндэ ёһые дээшэлүүлхэ зорилготойгоор ажал тухай хуулинуудта хубилалтанууд оруулагдаа.

НЭГЭ ҺАНАЛ БОДОЛТОЙ БАЙҺАНАЙ ГЭРШЭ

ПРАГА. (ТАСС). КПЧ-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Г. Гусак ВСРП-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Я. Кадар хоёр Прагада болоһон хэлсээнүүд дээрэ чехословак-венгер харилсаа холбооной саашадаа хүгжэлтын асуудалнууд, уласхоорондын байдалай шухалын шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсээ. ЧССР-тэ хоёр үдэрэй турша соо хани ёһоор Я. Кадарай айлшалан ерэһэн тухай коммюнике соо социалис оронуудай партийна ба гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэдэй Москвада һаяхан болоһон уулзалга эб найрамдалые бэхижүүлхэ хэрэгтэ ехэ удха шанартай гэжэ тэмдэглэгдэнэ.

Хэлсээнүүд нүхэр ёһоной, хани халуун оршон байдалда үнгэрөө. Бүхы гоя шухала асуудалнуудаар нэгэ һанал бодолтой байһанаа тэдэнэр лаблаа.

ОЛОНХИ ЗОНИИНЬ ДЭМЖЭНЭ

ДЕЛИ (ТАСС). «Премьер-министр Индира Гандиие бүхы ороной олонхи зониинь дэмжэнэ»,—гэжэ ИНК партиин зүгһөө Индиин парламентын бүлэг депутадуудай эндэ толилһон хамтын мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ. Мөжо боложо таһарһан «Конгрессэй эмхидхэл» гэжэ бүлэгэй хүтэлбэрилэгшэ Ниджалингаппын премьер-министртэ эсэргүү ябуулгыень эрид шууд буруушаагаад, Индира Ганди ороной парламентда диилэнхи олоной дуугаар мүн лэ дэмжэгдэнэ гээд депутадууд тэмдэглэһэн байна.

ИНК-ын дотоодохи хүсэнүүдые хубааралга Ниджалингаппа болон «Синдикадтахи» тэрэнэй тала баригшадыень политическэ ажабайдалһаа гаргаа, тэдэнэр манай партиин түлөөлэгшэд болохоёо болёо гээд депутадууд тэмдэглэһэн байна.

Парижда пресс-конференци болобо

ПАРИЖ. (ТАСС). Вьетнам тушаа асуудалаар Париждахи зүблөөндэ хабаададаг делегацинуудай түлөөлэгшэд пленарна 47-дохи заседаниин һүүлээр пресс-конференцинүүдые хэбэ.

Урда Вьетнамай Республикын революционно Саг зуурын правительствын делегациин түлөөлэгшэ Ли Ван Сау делегациие толгойлогшо Нгуен Тхи Бинь гэгшын заседани дээрэ хэһэн нэмэлтэ ажаглалтануу тухай мэдээсээ. Мүнөө 480 мянган американ солдат, тэдэнэй союзнигуудай 60 мянган солдат, Сайгоной засагаархидай 900 мянган солдат Урда Вьетнамай хүн зондо эсэргүү дайн байлдаа хэжэ байна гээд Нгуен Тхи Бинь тэмдэглээ. Урда Вьетнамһаа 50.000 американ солдадые гаргаха тухай США-гай президент Никсонэй мэдүүлгые һайн дуранай хэмжээ ябуулга гэжэ сэгнэхээр бэшэ байна.

Вьетнамай асуудалые үнэн зүбтэйгөөр шиидхэхын тула США өөрынгөө сэрэгшэдые, туһамаршадайнгаа сэрэгшэдые Урда Вьетнамһаа үгэ хүүргүйгөөр гаргаха ёһотой гэжэ Ли Ван Сау дахинаа тэмдэглэбэ.

США болон Сайгоной туһамаршад арестовалагдаһан Урда Вьетнамай бүхы патриодуудые сулоолхыень ДРВ-гэй делегациин толгойлогшын орлогшо Ха Ван Лау эрилтэ табяа гээд ДРВ-гэй делегациин түлөөлэгшэ Нгуен Тхань Ле пресс-конференци дээрэ зааба.

АЖАБАЙДАЛАЙМНАЙ ГОЛ ҺУДАҺАН

ҮГЛӨӨДЭР—ЭНЕРГЕТИГҮҮДЭЙ ҺАЙНДЭР

аханануд алхална арад зон хэлсэдэг Үнэхөөрөө булад лихолбон татаһан бахалхалан гаража, ажа хүсэн бологшо лшые хаа хазнагүй хүргэжэ, ажабайдадэһөөрнь хубилгана. Ильич Ленин Совет поогдоһон түрүүшын ороноо электрификадэлмэришэд, таряаүүдтэ электрын гал тухай бодомжолоо Ленинэй эдэбхитэй айгаар совет оротрификацилха й түсэбэй зохёогдодэжэ. Совет засаг ороноо электрын элбал коммунизм байгэжэ манай багша дэ заагаа бэлэй. электрын хүар фабрика, заводы түхеэрэлгэ хүдэлажахын хүшэр ажал лха арга хангагдажа энэй ашаар ажабайудалнай болбосон түльтурна болоо. Ехэ шье, холын хүдөө тосхонуудайшье гэрнүүдтэ ильичын лампочка яларжа, элшэ хүсэн ажаһуудалда үргэнөөр хэрэглэгдэжэ байна.

Совет засагай жэлнүүдэй үедэ баригдаһан электростанцинуудай хүсэн 111 дахин ехэ болоо, жэл соо хэрэглэгдэдэг энергиин хэмжээн 128 дахин дээшэлээ. Ганса һүүлэй хэдэн жэлнүүдтэ дэлхэйн эгээл томо гидроэлектростанци болохо Ленинэй нэрэмжэтэ Красноярска, Агууехэ Октябриин 50 жэлэй нэрэмжэтэ Братска ГЭС баригдаа. Тэдэнэй үйлэдбэрилэн гаргадаг элшэ хүсэ хэрэглэн хүдэлхэ томо предприятинууд эндэ байгуулагдажа, Сибириин түхэл шарай танигдахаар бэшээр хубилгаха, энэ хизаарай барагдашагүй ехэ баялигуудые арад зоной аша туһада зорюулха юм.

Электрын элшэ хүсэ үргэнөөр хэрэглэдэг болоһон Буряадай республика, тэрэнэй экономико, культура ехээр хүгжэн хубилаа. Октябриин урда эндэмнай энергетическэ бааза үгы һэн. 120 киловатт хүсэтэй багахан электростанци Верхнеудинск хотодо 1917 ондо хүдэлдэг байгаа.

1934 ондо городой электростанци, 1936 ондо Улаан-Үдын ТЭЦ баригдажа эхилээ һэн. Он жэлнүүдэй үнгэрхэ бүри республикымнай зарим аймагуудта электростанцинууд баригдажа, промышленна томо предприятинуудге элшэ хүсөөр хангажа байһаар. 1947 ондо баригдаһан Баянголой ЦЭС Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадые, Галуута Нуурай ТЭЦ эндэхи шахтоуправлениие, Тимлюгэй ТЭЦ цементнэ шиферэй заводые хангана. Баргажанай дизельнэ электростанци, Хурамхаанай ГЭС баригдаа.

Манай республика өөрын энергетическэ баазатай, Сибириин нэгэдэмэл энергосистемэтэй холбогдонхой. Тиигэжэ электрын элшэ хүсөөр арадай ажахые таһалгаряагүй һайнаар хангажа байха бата бэхи үндэһэ һуури байгуулагдаа. Зүгөөр шэнэ шэнэ промышленна предприятинуудые барихын, хүдэлжэ байгаа фабрика, заводуудай үйлэдбэри оньһожоруулхын, автомат аргаар хангахын, хүдөө ажахыда электрын элшэ хүсэ бүри ехээр хэрэглэжэ, малшадай ажал хүнгэдхэхын тула энергетическэ баазаяа бүри бэхижүүлхэ, найдамтай һайнаар хүдэлгэхэ шухала.

Ерэхэ табан жэлэй хугасаада хүсэ ехэтэй Гусиноозерско ГРЭС баригдахаар хараалагдана. ГРЭС-эй үйлэдбэрилэн гаргаха элшэ хүсэ хэрэглэхэ промышленна томо комплекс байгуулагдажа, республикын индустри улам саашань хүгжөөхэ талаар горитой алхам хэгдэхэ юм. Слюдянка — Петровск-Забайкальск станцинуудай хоорондохи түмэр замые электрификацилха хүдэлмэри түлэг дундаа ябуулагдажа байна. Энэ хэрэг манай республикын экономикодо мүн лэ шухала удха шанартай. Хүсэ ехэтэй электровозуудай түс харгыгаар ябажа эхилхэдэ, арадай ажахын ехэ ашаан шэрэгдэдэг болохо.

Республикымнай хүдөө тосхонууд, колхоз, совхозууд электрын элшэ хүсөөр зэбсэглэгдэжэ байһаар. Һүүлэй 15 жэлэй туршада хүдөө ажахыда электрын хүсэ хэрэглэлгэ 48 дахин ургаа. Хүдөө тосхонуудта электрын хүсэ дамжуулха, хүдөө ажахын хүшэр ажалые оньһожоруулха зорилго шиидхэхын тула электролини татаха трансформаторна подстанци бариха хэрэгтэй. Энэ талаар ехэ ажал жэл бүхэндэ хэгдэнэ. Ганса һүүлэй хоёр жэлэй хугасаада электрын хүсэ дамжуулха 2428 километрын зайда лини баригдаһан байна.

Үдэр һүнигүй, ажалай юрынше, амаралтын болон һайндэрнүүдэйшье үедэ ажалай вахтада жагсанги байдаг энергетигүүд арад зондо аша туһатай алба хэдэг гээшэ. Тэдэнэр энэ жэлэйнгээ өөһэдынгөө һайндэрые мүн лэ амжалта туйлан угтажа байна. Республикымнай энергетическэ эгээл томо предприяти —Улаан-Үдын ТЭЦ-эй коллектив энергетигүүдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөө толгойлон ударидажа ябана. Коммунис ажалай түс коллектив арга боломжоёо элирүүлэн хэрэглэхэ, алмалта, арьбалалта туйлаха, тиигэжэ В. И. Ленинэй түрэһэнһөө хойшо гүйсэхэ 100 жэлэй ойн үдэрнүүдтэ алмэһан түлишэ, элшын хүсэ хэрэглэн ажаллаха гэһэн уялга абанхай.

ТЭЦ-эй коллектив жэлэй арба нэгэ һарын туршада 4078 тонно түлишэ, өөрынгөө хэрэглэмжэдэ гаргашалха 909 мянган киловатт-час электроэнерги алмаа. Нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада, электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгэ 5,3 процентээр, халуун уһа дамжуулга 12,6 процентээр дээшэлээ. Элшэ хүсэ үйлэдбрилжэ, арадай ажахые хангажа, мүн городой гэр байрануудта халуун уһа дамжуулан үгэжэ байһан ТЭЦ-эй энергетигүүд продукциингаа өөрынь үнэ сэн хямдаруулха гэжэ ехэ оролдолго гаргана. Тиигэжэ энэ жэлэй эхинһээ хойшо продукциин үнэ сэнгые хамта дээрэнь 301,9 мянган түхэригөөр хямдаруулһан байна.

Ажалай ленинскэ вахтада жагсаһан энергетигүүдэй олонхинь амжалта туйлан ажаллана. Герман Ёвсеевэй, Александр Стяпунинай, Николай Подлужнын хүтэлбэрилдэг бригаданууд абаһан уялгаяа бодотоор бэелүүлнэ. Турбинын машинистнууд Николай Фирсов, Виктор Воробьев даажа абаһан орёо түхеэрэлгэеэ һайнаар хангадаг юм. ТЭЦ-эй электрослесарьнүүд Петр Гордеев, Иван Котельников социалис мүрысөөндэ мүн лэ шалгарна. Хүдөөгэй энергетигүүд ажалай ленинскэ вахтада жагсаад, эрхим һайн амжалта туйлаха гэжэ оролдонод. Республикымнай «Бурятэнерго» управлени бүхы дээрээ һайн үрэ дүн туйланхай.

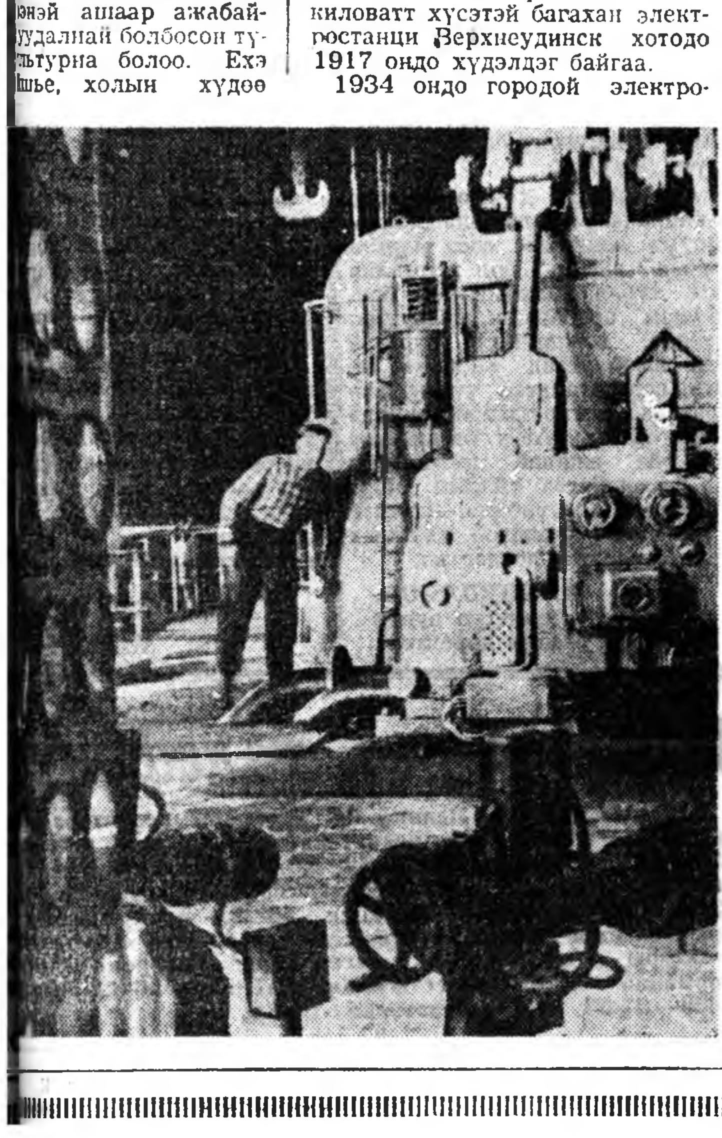

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Улаан-Үдын ТЭЦ-эй машинна зал соо. Хурамхаанай ГЭС-эй турбинын машинист Дарису Цыдыпова түхеэрэлгэнүүдэй дэргэдэ байна.
П. БУРМАКИНАЙ фототекст.

Дамба ЖАЛСАРАЕВ

БУЛАД ХҮЛЭГЭЙ ГҮЙДЭЛДЭ

(„Баатар тухай домог" гэжэ поэмэһээ)

...Эхэнэр хүн — эсхэһээрээ,
эрэ хүн — дэлисээрээ.
Эхилбэл — дүүргэхэ хэрэгтэй.
бэдэрбэл — олохо зэргэтэй.
Ходолон годли татаһан хойноо
хооһоор табидаггүй хамнай.
Эмээлэй бүүргэ бариһан хойноо
эрэ гүйлгэдэг хамнай.
Дабаха гэһэн зоригтойдо
далан гол һаалта бэшэ,
ерэхэ гэһэн хүсэлтэйдэ
ерэн дабаан хаалта бэшэ...
Хизаарһаа хизаар хүрэтэр
хиталзама шангаар татанхай
хатуу хүжүүн хүбшэ гэлтэй
ханхинама булад зурынхай.
Түргэн түжэр түмэр хүлэг
түбэр түбэр гүйлгэнэ,
түби дэлхэйн,
тала дайдын холые
түгдэ харбан,
дүтэ болгон,
хүдэр хүлдөө орёоно.
Хүлэгэй эмээл—вагонууд.
Хүнүүд, хүнүүд, хүнүүд.
Боро жэбхүүн. Шобогор малгайнууд.
Бообор заха. Мүнгэн шаасууд.
Даг болоһон хүүртигүүд.
Далан халааһан самсанууд.
Үнгэ бүрнин үмэдхэл.
Үшөө... буряад дэгэл.
Буряад дэгэлэй эзэн
буурал сагаан үбгэн,
Далай гэжэ нэрлүүлһэн
далаяа хараһан үльгэршэн —
үльгэрэй баян далайе
үргэн сээжэдээ дэлгээжэ,
зүндөө һайханаар долгилуулхынь
зүгнөөл байна найжань —
түрүүшынгээ ехэ аянда
түбһэн юумэ һонирхоно,
солбон солгёо хүүгэдэй дунда
сонхо буляалдан зогсолсоно.
Байгал,
баһа үльгэршэн Далайдал,
буурал сагаан Байгал далай,
бусалма долгин сээжэеэ дэлгээд,
хани халуун юрөөлөөр дүүен.
хажууханһаань сэлгеэтэнэ.
гурбан зуун
гол мүрэн хүбүүдээрээ,
гурбан зуун
гоё һайхан үльгэрнүүдээрээ
гуниггайхан үдэшэн гээгдэнэ.
Ангар дүүхэй дангина
аршаан тунгалаг уһаяа —
арюун сэбэр инаг дураяа
хүсэтэ ород хүбүүндэ,
хүдэлмэришэ Енисейдэ
хүргэн ябаһаар харагдана.

Үльгэршэн Далай баһа
үнэн зүрхэнэйнгөө долгиие,
үльгэр дуунайнгаа дээжые
үнэнтэ ехэ Баатартаа —
үлзытэ багша Лениндэ
үргэн барихаа ябана ха юм даа.
Баатар тухай домогтой
багаһаа хойшо холбоотой
хамаг наһа байдалынь
хангай һонор сээжээрнь,
ухаанда хадуугдаһан
ушаралтай үе үеэрээ,
халиса нэмэһэн уһанай
харьяса дүүрэн урдаһандал,
харгын хажуугаар зуралзаһан
ханхинуур утаһата бахананuудтал,
удаа дараагаар үнгэрнэ,
уяруулан, урмашуулан үнгэрнэ...
Хамаг юумэ һонирхоһон үльгэршын
хажууда һууһан сэрэгшэ —
харахада шэрүүншэг,
хадын шэнэһэндэл, томо гэгшын
хабархаг шэрхи бэетэй хүн,
зүгөөр шархатаһан лэ хэбэртэй.
зүүн гарынь уялаатай —
нэгэ ном уншаад һаланагүй.
Нимгэхэн, жинрэй гадартайшье һаа,
шухала юумэ байһан янзатай,
шудалан үзэнэ шуналтайгаар...
— Юрэдөө танһаа, сэрэгшэ ноён,
юумэ асуужа болохо гү?
Нилээд шангаар харюу буушана:
— Нэгэдэхеэр, асуухаа гуйжа болохогүй.
Хоёрдохёор, ноён бэшэ,
хубисхалта нүхэр гээшэб!
Далай сошон:
— Ном тухайтнайл
дашууран һураха гээ һэм даа, — гэнэ.
— Аа, Ленинэй ном тухай гү? —
абаһаар сэрэгшэ зөөлэрнэ.
— Юун гэжэ?!
Ленинэй ном гү?!
Юун тухай номноһон бэ?
— Нэгэдэхеэр,
номноһон бэшэ, һургаһан,
Хоёрдохёор,
номойнь удха гүн ехэ:
танай, минии, бултанай
табан хушуун тухай —
эрхэ сүлөөтэ байдал,
энхэ тайбан найрамдал,
Эхэ ороноо шэнэдхэхэ
эршэтэ ажал,
гүрэнэй гол зорилго,
зоной зол жаргал...
— Халташье һаань, Ленинине

хараа бэээт гэжэ тухайлнаб.
— Юун халта гэжэ?!
Юрэ харахаһаа байха,
Ленинтэй
юумэ хэһэн байнабди.
(Кремлиин харуулай отрядта
хэдэн һара байһан хүмби).
Сугтаа хүдэлмэрилөө һэмди.
— Сугтаа хүдэлмэрилөө?
Үү тадтай!..
— Юу тинтэрээ гайхалтайб?
Субботник гээшын болоходо
суг нэгэ модо үргөө һэмди.
Ильич — нэгэ үзүүрһээнь,
би — нүгөө талаһаань...
— Хайшаал юм даа... Ехэ хүн...
Хара хүдэлмэри...
Харин һанаандань тааруугүй һаань...
— Ленин дэмнай
тиимэ зан байдаггүй хамнай!
Ажал хүдэлмэри болоходо
ами бэеэш хайрлаха бэшэл.
Ангиин дайсад болоходол
анханһаа үзэн ядадаг гээшэл.
Зүгөөр бэеынь түлөөл.
зүдэр ехээр айгаабди.
Шархань — хара нохосуудай хэһэн —
шархирһан байгаал юм бэд даа.
«Амарагты, болигты!» гэжэ
арбан тээһээнь ядаабди.
«Кремлеэ сэбэрлэлсэнгүй яахабиб,—гээ, —
Кремльдэ һуудаг хүн хадаа».
— Угайдхаһаа үзүүр талаһаань,
хүнгэншэг тээһээнь барюулаа гүт даа?
— Узуур, үзүүрынь һананашьегүйб,
хүндэхэн лэ байгаал ааб даа.
Харин Ленин бүхы наһандаа
хамаг юумэнэй үзүүрхэн бэшэ,
узуур үндэһыень барина ха юм даа...
Ленин...
Сэрэгшэ Далай хоёрой
сэдьхэлэй хөөрэлдөөе
вагон соо ябагшад
барандаа тодон дэмжэнэ.
Хүн бүхэн өөрынгөө
гүн сэдьхэлэй үгые
тон хүндэтэ Хүнэйнгөө
тунгалаг дүрэдэ нэмэнэ.
Оромнай захагүй гэлтэй.
Олон ха юм даа хүн зомнай.
Улаан нара хараагүй хүн
уладай дунда үгы хамнай.
Тэрээн шэнгеэр,
Ленин тухай дуулаагүй хүн
тэнгэри доро байхагүйл ха:
хамагай хуби заяанда
хабаатай нэрэ хаям даа.

Амаралтын үдэрэй хуудаһан

НЮТАГ НЮТАГАЙ ҺОНИН

ПАМЯТНИГАЙ ҺУУРИ

Ленинградай барилгашад шэнэ шэнэ барилгануудай һуури табихадаа, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ Ленинград хотые фашистнуудһаа хамгаалхын түлөө түхеэрэгдэһэн дотнуудтай дайралдана. Шэнэ кварталай баригдаха газарта олдоһон эдэнэрэй зариманиинь тэһэлхэдэшье бутаржа үгэхэгүй байшоо. Бетоноор түхеэрэгдэһэн эдэ дотнуудые тэһэлхын тула, нэн түрүүлэн уһаар дүүргээд, удаань тэһэлхэдэ бэлэн гэжэ мэргэжэлтэд тодоруулһан байна. Юуб гэхэдэ, уһан тэһэрэлгын хүсые аб адляар хубаарилжа үгэнэ ха юм.

Московско проспектын урда хажуугаар олдоһон мантан гомо дотнуудые тэһэлэнгүйгөөр, миин газар доро булаха гэһэн шиидхэбэри абтаа. Тиин хүсэ ехэтэй крануud хэдэн тонно бетон тэбхэлжэнүүдые аалиханаар тусхай нүхэн руу абаашажа табина. Эндэ, шэнэ газарта Ленинград хотые 900 хоногой туршада гитлеровскэ блокадын үедэ хамгаалагшадта зорюулагдаһан памятник хүшөө бодхоогдохо юм. Тиигэжэ дайнай хүшэр хүндэ үдэрнүүдтэ түхеэрэгдэһэн дотнууд памятнигуудай һууринууд болгогдохоор шиидхэгдээ бшуу.

ЖЭЛ СОО ШАГНАХААР

Инженер А. Е. Шестаковой концертые жэл тухай саг соо шагнажа болохо юм гэжэ хүгжэмдэ дуратай Тамбов хотын ажалшад дэмы хэлсэдэггүй.

Техническэ эрдэмэй кандидат Шестаков өөрынгөө хотын ажалшадай дунда хүгжэмэй баян фонотекэтэй гээд суурхадаг болонхой. Тэрэ хэдэн жэлэй туршада ородой болон гадаадын оронуудай композиторнуудай грампластинкануудые суглуулһан байна. Глинка, Чайковский, Римский-Корсаков, Бетховен, Шуберт, Шопен, Верде болон бусад классигуудай бүхы зохёолнууд эндэ суглуулагданхай. Мүн XVII XVIII зуун жэлэй композиторнууд Куперн, Корелл, Берсел, Перголези гэгшэдэй олон зохёолнууд бии.

Андрей Евгеньевичэй суглуулбаринуудай дунда 400-гаад дуушад, пианистнууд, скрипкэ дээрэ наадагшад, симфоническа оркестрэй, ансамбль болон хоорой коллективүүдэй гүйсэдхэһэн зүйлнүүд олон.

АМАРАЙ ГАРАМ СОО

Декабрь һарын хахадаар Амар мүрэн мүльһөөр хушагдажа эхилдэг юм. Һаяхан Эгершельдын хахад арал дээрэ ажаһуугшад мүрэн соогуураа шэнэ «айлшанай»—томо гэгшын кидэй наадажа ябахые хаража һонирхобо.

Хэдэн үдэрэй урда тээ владивостогойхид спортын гавань соо тамаржа ябаһан кидые хараба.

Загаһанай ажахы болон далай шэнжэлдэг Номгон далайн эрдэм шэнжэлгын институтда энэ ушарые тайлбарилжа үгэхыень ТАСС-ай корреспондент хандаһан байна. Эрдэмтэдэй мэдээсэһэнэй ёһоор, кит Амарай гарамда суглarһан загаһанай хойноһоо ерэһэн. Боро кидүүд газараа һэлгэжэ, Охотско далайһаа гаража ерэдэг юм. Тэдэнэр мүльһэнһөө айдаггүй.

Амарай гарам соо айлшалһан кидүүд һанаа амар агнуурияа хэжэ болохо. ***Ушарынь хэлэхэдэ,*** *мүрэн соо* ***ерэһэн*** *кидые агнахань хорюултай* ***ха*** *юм.*

КАЗАХСТАНАЙ ФЛАМИНГО

Амангельдино тосхондо ажаһуугшад Вахитов, Мифтахов гэгшэд нютагтаа үзэгдөөгүй томо шубуунай бии болоходо ехэтэ һонирхобо. Тэрэ шубууниинь хүнһөөшье айхагүй, нэтэрүү зантай байшаба. Тэдэнь Фламинго гэжэ нэрэтэй Баруун Казахстанда ба Каспиин далайн зүүн урда эрьеэр байрладаг амитан гэжэ тодоруулагдаа. Нютагаа һэлгэһэн энэ шубуун хүндэ түргэн дадажа, ажалшадай тэдээндэ хилээмэ оpooһо, үгэхэдэнь дуратайгаар абажа эдинэ.

(ТАСС).

НЮТАГ НЮТАГАЙ ҺОНИН

«БУДАМШУУ» АЙЛШАЛБ[А]

«Улаан Оронго» колхозой гэшүүд нютагайнгаа артистнуудые хани халуунаар хүндэлжэ, үнэн зүрхэнһөө альга ташабад. Юундэб гэхэдэ, уран һайханай бүлгэмэйхид «Будамшууе» хүнэй һонирхомо һайнаар табижа шадаа.

Тус колхозой драмкружогойхид Ц. Шагжинай зүжэгүүдые түрүүшынхеэ сценэ дээрэ харуулна бэшэ. Энээнэй урда тээ «Шүдхэртэй сүндүүт» гэжэ зүжэгэй түрүүшын үйлэ харуулжа, нютагаархидаа баясуулһан байгаа.

Энээнэйнгээ һүүлээр хүдөөгэй артистнар һараһаа үлүү саг соо «Будамшууе» бэлдэбэ. Соёлой байшангай уран һайханай хүтэлбэрилэгшэ Владимир Запханов хурса ухаатай, аляа хурса ухаатай аляа хүхюун зантай Будамшуугай ролиие, колхозой тракторист Василий Кишектуев — ноёной, Оронгын дунда һургуулиин биологиин багша Бимба Жамбалов — баян Һорниин, колхозой комсомолой организацин секретарь Анатолий Зодбоев—баянай барлагай рольнуудые гүйсэдхөө. Соёлой байшангай уран һайханай хүтэлбэрилэгшэ эмхидхэгшэ Сымжидма Тудупова—Гэрэл басаганай, Роза Омоктуева —баянай һамган Пиглайн рольнуудые гүйсэдхэбэд.

Соёлой байшангай директор Софья Содномова коллективэйнгээ хүдэлмэрие зүбөөр эмхидхэн табижа шадана. Мүнөө кружогойхид декабриин 20—21-дэ Ивалгын Соёлой байшанда үнгэргэгдэхэ аймагайнгаа уран һайханай бүлгэмүүдэй харалгада аһа[...] лааpaa бэлдэ[...] хай.

С. ТЮЛК[...] ЗУРАГУУ[...] РЭ: 1. Баян[...] —А. Зодбое[...] В. Кишекту[...] — Б. Ж[...] 2. баянай [...] Пиглай — [...] туева, В[...] В. Запханов[...] өөһэд өө[...] рольнуудые [...] хэжэ байна.
З. ВЕСНИН

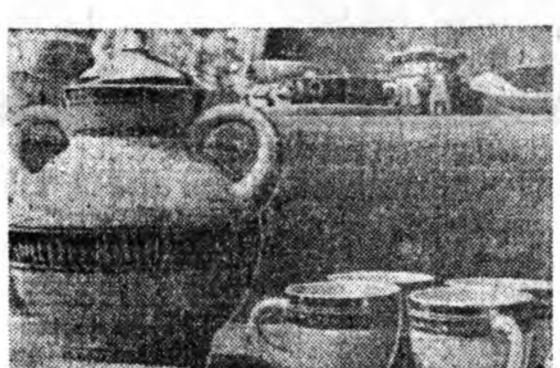

«Совет Алас-Дурна» гэһэн выставкэдэ элдэб янзын зохёолнууд табигданхай. Тэдэнэй дунда гоё һайхан зурагуудтай шаажан амһартанууд олон. В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан «Юбилейный» гэжэ кофе аягалха таатай амһарта эдэ зурагууд дээрэ харуулагдана. Авторнуудынь хэбшэ А. И. Прочко (Артем), гоёон зурагшань О. П. Григорьев. Нүгөөдэ дээрэнь — Яхадай АССР-эй уран гартан Н. Н. Шараповай хүхэ шэрээр будажа, алталжа хэһэн һүнэй аяганууд. Артем хотын А. Р. Архиреева, А. Ф. Архиреев гэгшэдэй «По улице мостовой шла девица заводой» гэһэн композици выставкэ харахаа орогшодые һонирхуулна.

А. Мантаевай фото.

Владимир ГАЛСАНОВ

БУУГАА ГЭЭҺЭН АНГУУШАН

Жамбал хүбүүн хэрмэ агнаха ехэ дуратай юм. Нэгэтэ намар тэрэ агнуурида гараа гэхэ. Үдхэн тужа соо ябатарнь гэнтэ нохойнь хэрмэ хусажархиба ха. Жамбал тэрэнээ олзолоодхибо. Урматай. Түрүүшын хэрмэн ха юм. Уданшьегүй нохойнгоо дахин хусахада Жамбал тэрээн тээшээ гүйжэ мэдэбэ.

Ангуушамнай хэрмэеэ буудахадаа тудабагүй. Хэрмэн модоной мүшэр дээгүүр иишэ тиишээ һүрэхэ дүүлихэдээ ангуушаниие зобооно. Арай гэжэ тэрэнээ олзо болгоод, буугаа дүтэхэнэ модондо түшүүлэнхэй, Жамбал амаржа һууна. Эгээл энэ һамбаандань нохойнь баһал холохоно хусажархиба ха. Хүбүүн һуга харайн бодожо, гүйбэ. Нохойнгоо хажууда ошоод, буудаха гэхэдээ... буунь байхагүй. Гэдэргээ гүйбэ. Теэд тугаар амарһан газараа оложо ябаба. Хэдышье бэдэрхэдээ олобогүй.

Иигэжэ Жамбал уруу дуруу юумэн гэртээ бусаа гэлсэдэг.

МАЛШАДТА БЭЛЭГ

Буряадай «Межколхозстрой» гэжэ республиканска нэгэдэл В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн хүндэлэлэй мүрысөөндэ оролсожо, 11 һарын туршада жэлэйнгээ түсэб 109 процентээр, тэрэ тоодо өөрынгөө хүсөөр барилга хэхэ түсэбөө 115 процентээр дүүргэбэ. Гурбадахи кварталда дэлгэрһэн мүрысөөнэй үрэ дүн гаргахада, Сэлэнгын МСО-до нэгэдэхи һуури олгогдожо, нэгэдэлэй дамжуулгын Улаан туг мүнгэн шантайгаар барюулагдаба. Энэ эмхи жэлэйнгээ түсэб 127 процентээр, тэрэ тоодо өөрынгөө хүсөөр барилга хэхэ түсэбөө 147 процентээр дүүргээ. Баргажанай МСО—хоёрдохи, Зэдын МСО—гурбадахи һууринуудые эзэлээ.

Жэшээлхэдэ, Сэлэнгын МСО Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо 200 толгой үнеэдэй байха оньһожоруулагдаһан байра, мүн тэды шэнээн толгой туталнуудай байха байра, 600 толгой хонидой байха нэгэ кошара.

Б-Н. НАМДЫКОВ.

ВЬЕТНАМ АРАДТА ЗОРЮУЛАГД[...]

Ирагуу хүгжэмэй аялга доро хүшэгэ нээгдэжэ, сугларагшад, артистнуудые нэрьемэ альга ташалгаар угтаба. Уянгатай ба согтой хүхюун аялгануудые арадай хүгжэмэй инструментальна оркестрэй ирагуу хүгжэм зэдэлнэ. Дуушан Г. Эрдынеевэй гүйсэдхэһэн «Ленин тухай дуун», «Шамхандаа» гэһэн дуунууд хүн зоной һайшаалда хүртөө. Мусоргскиин, Бау Ямпиловай, Дунаевскиин ба бусад хүгжэмшэдэй зохёоһон опероһоо ааринуудые симофоническа оркестрэй гүйсэдхэхэдэнь харагшад ехэ анхаралтайгаар шагнаа. Эндэ зэдэлһэн уянгатай, даруухан, согтой хүхюун хүгжэмэй аялга соо «Аюулта дай зогсоогыт!, эб найрамдал мандаг лэ», «Хүн зон хододоо согтой хүхюун жаргалтай ябаг лэ» гэһэн шэнгеэр харагшадай сэдьхэл хү[...] Тус училищиин IV курс[...] дентка Л. Азановагай ([...] Гомбоева-Языкова) ду[...] ород арадай дуунууд су[...] шадай дура сэдьхэл бу[...]

«Манай училищиин [...] жүүлэгшэ Ким База[...] дуулахань»,— гэхэдэ, [...] удаан альга ташалгаар [...] Энэ дуушан Глинкын я[...] тэ дуушадай Бүхэсоюзн[...] курсын дипломант ба ма[...] публикын габьяата арт[...] К. Базарсадаевай дуулаһ[...] нууд хүнэй ухаан бодолы[...] татаа, мэргэжэлыень су[...] шад үндэрөөр сэгнэжэ, [...] удаан ташажа, үшөөл [...] дуулахыень урина...

Иигэжэ республикы нийслэл Улаан-Үдын хү[...] училищиин багшанар бо[...] рагшадай коллектив ба[...] вьетнам арадай үнэн сэх[...] сэлдэ туһалхые шиидэж[...] гэрэнгы программатай [...] городой ажалшадай үмэ[...] хана табиһан байна. Тии[...] концертһээ сугларһан 5[...] түхэриг мүнгэн, эгэршэ[...] риггтойгоор тэмсэжэ [...] вьетнам арадта туһ[...] үзүүлхэ жасада оруула[...]

В. ЛЫГДЕ[...]

ШЭМЭЭШЭГҮҮДЭЙ ОМОГОРХОДОГ ҮЙЛСЭ

Хёлго голой урда бэедэ 12 модо утаашаа һунаһан Бэшүүр тосхон оршодог юм. Хабарай ерэхэдэ хүхэ ногоон мойһониинь һалбаран сэсэглэжэ, сагаан хүнжэл соогоо умбан бөөмэйлүүлжэ байһандал үзэгдэдэг үзэсхэлэн һайхан нютаг байһанаараа холо ойгуур суурханхай. Энэ тосхон мүнөө, шэг шарайгаа шэнэдхэн хубилгаа.

Тэрэнэй нэгэ үйлсэдэ арад зоной агуу багша Ленинэй нэрэ олгогдоһон түүхэтэй. Энэшье гайхалгүй. Алдарта вождиин нэрэ зүүһэн хото городууд, хүдөө тосхонууд, гудамжанууд дэлхэй дээрэ тоо томшогүй олон лэ юм бэзэ. Гэбэшье шэмээшэг угтан баһал бусадһаа гээгдэнгүй, хүндэтэ багшынгаа нэрэ мүнхэлөө ха юм даа.

Зүгөөр энэ тосхоной үйлсэ гудамжанууд социалис хубисхалай урда тээ баһал нэрэгүй «нэхытэ» байгаа гэхын аргагүй ааб даа. Теэд ямарнууд нэрэтэйнүүд байгаа гээшэб?

Мүнөөнэй Ленинэй үйлсэ урдань Колесовко гэжэ нэрлэгдэдэг байһан. Газарта няалдашаһан набтархан орбогор гэрнүүдтэй могой шэнгеэр годирһон нэрэдээ эгээл тааралдаһан үйлсэ бэлэй.

Таряашан-шэмээшэгүүд ажалша бэрхэ, эсэхэ сусахые мэдэхэгүй, үүр хираанһаа һүниин харанхы болотор нюргаа сэхэлэнгүй ажалладаг угсаатан юм гэлсэдэг. Хоёр хүлэйнгөө хойшоо харашатар хүдэлдэг байгаашье һаа, хаанта засагай үедэ үгытэй ядуу зониинь өөдэ нара хаража, өөдэлөөгүй байгаа.

Гэр соохи шэмэглэл, гоёолтонь гэхэдэ: нэгэ буланһаа нүгөө булан хүрэтэр ханын хажуугаар табиһан зузаан хабтагай харуулдажа, бүдүүлиг баазаар хэһэн ута гэгшын һандайбша, найгашаһан модон стол. Булангдань Христос бурханай дүрэ. Хоймор таладань үргэн модон жабдан. Иимэл бэлэй гэрыень шэмэглэн гоёоһон зөөринь. Үүдэнэйнгээ дээдэ можоһоо залгуулан түхеэрһэн наар дээгүүр үмдэхэ хубсаһагүй улаан сурба үхибүүдээ унтуулдаг байгаа. Энэншье ойлгосотой. Тэдэнэрээ хушаха хүнжэлгүй ядуу һуудалтай шэмээшэгүүд дулаан газар бэдэржэ, гэрэйнгээ уняада наар түхеэрээ бшуу. Шала дээгүүрээ голой улаан элһэ адхажархидаг бэлэй. Умывальнигай орондо үйһэн түйсэ хэрэглэжэ, нюур гараа угаадаг һэн.

Зайн гал тухай дуулахаһаа байтагай керосинаар носодог дэншэегүй һэн. Гэрэйнь дунда дарнайһан лүнхэгэр хара ород пеэшэнгэйнь булангые дохолонтуулан түнхижэ хэһэн ябаган ушаагтаа лушан хаяжа, гэр соохиёо бүүртүүрхэн гэрэлтүүлдэг байгаа. Харин мүнөө үедэ эдэ бүгэдэ гансал һургуулинуудай музейнүүдэй шэмэглэл, үнгэрһэн сагай түүхын баримта болонхой.

Колесовко үйлсэдэ табан ханатай ори гансахан томо гэр байһан. Тэндэ һүзэгшэд сугларжа, мүргэл хэдэг бэлэй. Энэмнай часовни гээшэл даа. Харин тээ саанаханань церковно-приходско һургуули оршохо. Хургаа даража тоолохоор арбаад лэ шабинар энэ һургуулида һурадаг һэн. Юрэдөө «а» үзэг «арба» тоо бэшэхэ хүниие бүхы тосхоноор бэдэрээшье һаа, олохогүйш. Иимэл байгаал даа, хуушан сагай хубхай хооһон ажабайдал.

В. И. Ленинэй нэрэ зүүһэн энэ үйлсэ Совет засагай үедэ үндэһөөрөө хубилаа. Мүнөө нютагайхидай омогорхол болоһон, 1958 ондо баригдаһан ууралаар дулаасуулагдадаг Ленинскэ дунда һургуулиин хоёр дабхар уужам һаруул байшан сонхонуудайнгаа шэлдэ наранай туяагай нюдэ һаргама хашарһа гүйлгэн байхал. Хүхюу зугаатай, шаг шууяа табилдаһаар һургуули тээшээ субан ябаһан балшар заахан багашуулда: «Мантан томо энэ һургуулиинтнай һуурида урдань хагда һолоомон хушалтатай орбогорхон гэрнүүд байгаа юм», —гэжэ хэлээ һаа, заяандаашье үнэншэхэгүйл. Гайхан гэлыһэндээ нюдөө бэлтылгэн, үльгэр онтохо хөөрэнэ аа гү гэжэ һанан байхадаа болохол.

Энэ һургуулиин һуралсалай кабинетнэ гуримда ороһоор хоёр жэл болоо. Иигэжэ багшанарай ажал хүдэлмэри нилээд хүнгэрөө. Бүхы шухала хэрэгтэй түхеэрэлгэнүүд тусхай кабинедүүд соо түбхинүүлэгдээ.

Эрхим һайнаар түхеэрэгдэһэн Ленинскэ таһалга, музей эндэ бии. Һургуулиин дэргэдэхи участок дээрэ туршалгын хүдэлмэри ябуулагдана. 0,5 гектар талмайда жэмэстэ модод таригдана. Эдиршүүл ажалай дүршэл гараха зуураа, хураһан баян ургасынгаа дээжые нютагайнгаа хүн зондо жэл бүхэндэ хубаарилжа, аба эжынэрээ баясуулдаг.

Һургуулитай зэргэлээд шэнэ клубай үндэр сагаан байшан улаан тугаараа улад зоноо уряалан угтажа байдаг. Үдэшэ бүхэн залуушуул эндэ сугларжа, шэнэ шэнэ фильм гү, али уран һайханай бүлгэмэйхидэй концерт-наада харадаг, багшанар, врачнар хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй уншаһан лекцинүүдые шагнадаг байха юм. Граждан болон Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ветерануудтай, үйлэдбэриин түрүүшүүлтэй уулзалганууд үнгэргэгдэнэ.

Алдар суута хүнүүд, Забайкалида Совет засагай түлөө болоһон байлдаануудта хабаадагшад Фоней Алексеевич Савельев, Прокопий Федорович Слепнев, Федор Петрович Слепнев гэгшэд Ленинэй үйлсөөр ажаһууна. Мүнөө тэдэнэр пенсидэ гаранхайнууд, тиигэбэшье шадал зэргээрээ түрэл колхоздоо туһалдаг. Жэшээлхэдэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадаһан, олохон орден, медальнуудаар шагнагдаһан Давид Ермилович Григорьев сэрэгэй албанһаа бусажа ерээд, «Ленинский путь» гэжэ нютагайнгаа колхоздо түрүүлэгшээр удаан жэлнүүдтэ хүдэлөө. Мүнөө «Рассвет» колхозой һүһаалиин фермые даагшаар ажаллана, тосхонойнгоо ниитын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Ленинскэ дунда һургуулиин эхин классуудай багша Иннокентий Милентьевич Серявин дайнда шархатаад, нютагаа бусаһанайнгаа һүүлээр хуушан ажалдаа хүдэлжэ эхилээ һэн. Мүнөө гушан нэгэдэхи жэлээ колхознигуудай үхибүүдые хүмүүжүүлнэ.

...Анхан сагһаа хойшо ажалша бэрхэ байһанаараа алдаршаһан шэмээшэгүүд ленинскэ сэсэ мэргэн политикын ашаар зол жаргалаа олонхой, түрэл колхозойнгоо баялигые улам арьбадхан ажаһууна. Тэрэ тоодо, вождиингоо нэрэтэй үйлсэдэ ажаһуугаад «Ленин» гэһэн үгэ воротагайнгаа үүдэн дээрэ харахадаа, энгэр захадаа зүүһэн мэтэ омогорхон: «Агуу багшынгаа алдарта ойе ажалай амжалтаар угтая. Ленинэйнгээ үйлсын нэрэ соло хухалха ёһогүйбди»,—гэлдэн үнэн зүрхэнһөө урмашан, ажалдаа шармайн хүдэлжэ ябадаг лэ.

Ф. СТЕПАНОВ,
Ленинскэ дунда һургуулиин директор.

Сүүд дээрэһээ

ҮБШЭНБИ ГЭЭД...

Гэрэй эзэн, гурбан үхибүүдэй эсэгэ Чучин Владимир гэдэг хатуу харатай ханилһан сагһаа хойшо гэр, үхибүүдшье гэжэ мэдэхэеэ болиһон юм. Тиигэжэ ябаһаар хуушан ажалһаа гаргагдажа, хэдэн олон газарта хүдэлхэ баатай болоһон. Үдэрые үдэрлэн архи залгижа, зоргоороо аашалжа эхилһэн тэрэнэй бэень муудажа, хуушанайнь үбшэн хүдэлһэн байгаа. Юуб гэхэдэ, урдань тэрэ толгойгоо гэмтэһэн юм хаш. Медицинскэ комиссиин шиидхэбэриин ёһоор, тэрээндэ хоёрдохи группын инвалидай үнэмшэлгэ үгтэһэн байгаа. Үбшэнби гээд, ажал хэхэеэ болиһон Чучин үдэр бүри годооржо, абаһан пенсиингээ мүнгэ дууһыень архи болгожо уухань багадаад, гэртээ ерэмсээрээ салшадаг, һүхэ, хутага бариад һамгаяа алахаб гэжэ байгаад занадаг, аашалдаг болоһон. Үдэр бүри гэр бүлэдөө амар заяа үзүүлхэеэ болижо, иигэжэ дура зоргоороо аашалжа ябаһан энэ хүйхэрэй одоошье сүүдэй урда зогсохо сагынь һаяхан тулажа ерэһэн байха юм. Тиин Улаан-Үдын Октябрьска районой арадай сүүд Чучиниие гурбан жэлээр эрхыень хаһаад, эмшэлүүлхэ гэһэн шиидхэбэри баталан абаһан байна.

Энэ хүйхэр түрүүшынхеэ иигэжэ сүүдэй урда зогсоһон бэшэ. 1961 онһоо хойшо дүрбэ удаа сүүдэй урда зогсожо, хэдэ хэдэн жэлээр эрхэеэ хаһуулһан байха.

П. СЫРОМЯТНИКОВ,
милициин майор.

«ПРАВДА БУРЯ[ТИИ]» МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕР

Нэгэдэхи хуудаһанда[...] эй Верховно Соведэй [...] хи сессиин материалну[...]

Хоёрдохи хуудаһанда[...] гетигүүдэй үдэртэ зор[...] һан фоторепортаж. [...] Улаан-Үдын горкомой [...] тор И. Парфеновэй ко[...] нуудай һуралсалда зор[...] һан статья. Үбэлэй үе[...] шадые хангалга тухай [...] Мухар-Шэбэр, Кабанск[...] таһан корреспонденци[...]

Гурбадахи хуудаһанда[...] эй Верховно Соведэй [...] хи сесси. Элүүрые ха[...] тушаа ССР Союзай бо[...] на республикануудай ху[...] галтын үндэһэ һуурин[...] тухай детутат Н. Н. Б[...] элидхэл.

Редакторай орло[...]
М. Н. НИ[...]

Манай адрес, телефону[д]

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—5[...] приёмная—54-93, зам. редактора—68-08, зам. редакт[...] 62-62, ответ. секретаря—50-52, зам. ответ. секретаря—6[...] отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйства—6[...] 63-86, пропаганды и агитации—56-23, промышленнос[...] строительства—61-35, советского строительства и быта—6[...] культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—67-81,[...] формации—34-05, общественная приёмная—56-62, маш[...] бюро—57-63, фотолаборатория—33-61.